

CRIMINALITEIT TEGEN
HORECAONDERNEMINGEN

Aanzet tot oplossingsrichtingen

- eindrapport -

Drs. J. Bos
Drs. S. Dekkers
Drs. G.H.J. Homburg

Amsterdam, januari 2005
Regioplan publicatienr. 1227

Regioplan Beleidsonderzoek
Nieuwezijds Voorburgwal 35
1012 RD Amsterdam
Tel. : 020 - 5315315
Fax : 020 - 6265199

Onderzoek, uitgevoerd door Regioplan
Beleidsonderzoek in opdracht van
Ministerie van Justitie.

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord

Samenvatting.....	I
1 Inleiding: horeca en criminaliteit	1
1.1 Veiligheid voor de horeca?.....	1
1.2 Een actieplan tegen criminaliteit	2
1.3 Het onderzoek.....	3
1.4 Het rapport.....	5
2 Vandalisme	7
2.1 Inleiding.....	7
2.2 Vandalisme in de horeca	7
2.3 Risicofactoren.....	11
2.4 Vandalisme: een horecaprobleem?	13
3 Overvallen.....	15
3.1 Inleiding.....	15
3.2 Overvallen in de horeca.....	15
3.3 Risicofactoren.....	18
3.4 Overvallen: een horecaprobleem?	19
4 Inbraken	21
4.1 Inleiding.....	21
4.2 Inbraken in de horeca	21
4.3 Risicofactoren.....	22
4.4 Inbraken: een horecaprobleem?.....	24
5 Wat te doen?	25
5.1 Inleiding.....	25
5.2 Preventiemaatregelen	26
5.3 Aanknopingspunten voor oplossingsrichtingen.....	28
5.4 Tot slot.....	33
Literatuur	35
Bijlage 1 Methodeverantwoording.....	37
Bijlage 2 Overzicht respondenten.....	39

VOORWOORD

De organisaties, die samenwerken in het Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing (NPC), willen de criminaliteit gericht tegen het bedrijfsleven aanpakken. Het Actieplan Veilig Ondernemen van het NPC benoemt een aantal concrete maatregelen en acties om binnen afzienbare tijd tot een aanzienlijke verbetering te komen. In 2008 moet de criminaliteit met ten minste twintig procent zijn afgenomen.

In het Actieplan krijgt de horeca afzonderlijk aandacht, omdat bedrijven in deze sector vaak slachtoffer worden van delicten. Om bouwstenen voor een effectief preventiebeleid in de horecabranche te vinden, heeft RegioPlan Beleidsonderzoek in opdracht van het Ministerie van Justitie een onderzoek uitgevoerd naar risico- en beschermende factoren en naar aanzetten voor oplossingsrichtingen. Het is de bedoeling dat de uitkomsten van het onderzoek gebruikt worden voor een plan van aanpak.

Voor u ligt het rapport van het onderzoek. Het is tot stand gekomen dankzij de medewerking van vertegenwoordigers van een groot aantal organisaties, die tijd hebben vrijgemaakt om de onderzoekers informatie te verschaffen over delicten en oplossingsrichtingen.

Het onderzoek is begeleid door een commissie waarin zitting hadden:

De heer W.S. Buwalda Ministerie van Justitie, Directie Sanctie- en Preventiebeleid
(voorzitter)

Mevrouw A. ten Boom Ministerie van Justitie, WODC

De heer C. van Ingen Bedrijfsrecherche Nederland Groep

De heer R. Klaassen Gemeente Zaanstad

De heer H. Motké Koninklijk Horeca Nederland, horecaondernemer

De heer P. de Wolf Koninklijk Horeca Nederland

Het onderzoek is uitgevoerd door drs. Joost Bos en drs. Saskia Dekkers. De lay-out was in handen van Leonie Jansen.

Amsterdam, januari 2005

Ger Homburg, projectleider

SAMENVATTING

Het Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing (NCP) wil ondernemers stimuleren in actie te komen tegen criminaliteit tegen het bedrijfsleven. Het actieplan Veilig Ondernemen van het NCP richt zich onder andere op criminaliteit tegen de horeca. In het kader van het actieplan zijn in dit onderzoek de risicofactoren met betrekking tot vandalisme, overvallen en inbraken gericht op de horeca geïnventariseerd. De analyse moet leiden tot aanzetten voor oplossingsrichtingen voor horecaondernemers en andere partijen in de politieel-justitiële keten.

Op grond van deze onderzoeksdoelstellingen zijn drie hoofdvragen geformuleerd:

1. Welke factoren vergroten de kans op slachtofferschap van vandalisme, overvallen en inbraken onder horecaondernemingen? Welke factoren zorgen juist voor bescherming tegen criminaliteit?
2. Welke van deze factoren zijn specifiek voor de horeca, welke voor ondernemingen in het algemeen?
3. Welke aanknopingspunten biedt het inzicht in risicofactoren voor oplossingsrichtingen door acties van ondernemers, politie, lokale overheid, beveiligingsbedrijven en samenwerkingsverbanden?

In een literatuurstudie is gezocht naar reeds bestaande ervaringen en kennis met betrekking tot risicofactoren in de horeca. Het onderzoek is hoofdzakelijk gebaseerd op een kwalitatief veldwerk. In de periode oktober-december 2004 zijn 34 deskundigen face-to-face en telefonisch geïnterviewd. Het gaat om deskundigen die vanuit de politie bij het onderwerp betrokken zijn, zoals wijkcoördinatoren, netwerkbrigadiers, horecacoördinatoren en overvalcoördinatoren; horecaondernemers en deskundigen die beroepshalve bij de veiligheid in en rond de horeca zijn betrokken, een vertegenwoordiger van Horeca Nederland en een aantal medewerkers van gemeenten.

Criminaliteit tegen de horeca

De horeca is één van de meest door criminaliteit getroffen sectoren: bijna zestig procent van de bijna 40.000 horecazaken wordt jaarlijks slachtoffer van een vorm van interne of externe criminaliteit. Per jaar worden er in de horeca in totaal 290.000 delicten gepleegd. De meest voorkomende delicten zijn vandalisme, inbraak en overvallen.

Vandalisme

Ten opzichte van andere sectoren is de horeca vaak slachtoffer van vandalisme. Het patroon van het delict (profiel van de dader, profiel van slachtoffer en de omstandigheden/omgeving waarin delict wordt gepleegd) verschilt niet van dat van vandalisme tegen andere sectoren.

De aanwezigheid van veel uitgaanspubliek - waaronder (potentiële) daders - en het gebruik van drank en/of drugs maakt het slachtofferschap onder de horeca groot.

Overvallen

Hoewel de horeca de laatste jaren minder wordt getroffen door overvallen, is in vergelijking tot andere sectoren het slachtofferschap onder de horeca groot. De (vermeende) aanwezigheid van contant geld, het open en toegankelijke karakter van de bedrijfstak en de openingstijden maken horecaondernemingen ten opzichte van andere sectoren kwetsbaar voor overvallen.

Inbraken

De horeca is iets vaker dan andere sectoren slachtoffer van inbraken. Risicofactoren die specifiek zijn voor de horeca zijn echter niet gesignaleerd. Veel risico's zijn gerelateerd aan uitgaan: het bezoek aan cafés en discotheken in uitgaansgebieden.

Risicofactoren

Het risico slachtoffer te worden van vandalisme verschilt veelal per delictsoort.

Vandalisme

De volgende risicoverhogende factoren zijn gevonden:

- aanwezigheid van jong uitgaanspubliek; dit is een groep die relatief veel vandalisme pleegt;
- consumptie van alcohol en drugs door uitgaanspubliek, dit werkt drempelverlagend;
- groepsgedrag door uitgaanspubliek, kan agressie en kans op 'prestigevandalisme' vergroten;
- deurbeleid en strikte huisregels, weigering bij de deur of verwijdering uit horecagelegenheid vergroot de kans op vandalisme vanuit wraakgevoelens;
- niet schoon en heel, werkt drempelverlagend als omgeving vervuild of al beschadigd is;
- ligging in een uitgaansgebied, een monofunctioneel uitgaansgebied of een uitgaansgebied perifeer gelegen kan niet profiteren van de deëscalerende werking die uitgaat van bewoners en passanten;
- ligging op de route van een uitgaansgebied;
- toezicht in uitgaansgebied, weinig aanwezigheid en toezicht van politie, horecaondernemers (en horecaportiers), passanten en bewoners vergroot de kans op vandalisme;
- betrokkenheid en aanwezigheid publiek, talrijk en anoniem publiek vergroot de kans op vandalisme;
- toezicht in de horecaonderneming, weinig toezicht door indeling van de onderneming en/of weinig of onalert personeel (inclusief portiers) vergroot de kans op vandalisme.

Overvallen

De volgende risicoverhogende factoren voor slachtofferschap van overvallen zijn gevonden:

- eigen personeel, bewust of onbewust kan personeel tips aan potentiële overvallers geven;
- aanwezigheid contant geld, vooral bij snackbars wordt met contant geld betaald, dit is een relatief ‘toegankelijke’ buit voor overvallers;
- vrije toegankelijkheid, het gastgerichte en toegankelijke karakter van de horeca maakt de toegankelijkheid voor overvallers groter;
- overzichtelijkheid, een overzichtelijke horecagelegenheid geeft overvallers de mogelijkheid het slachtoffer vooraf te inspecteren;
- geldtransport, een onbeveiligd geldtransport op vaste tijden geeft de overvaller de mogelijkheid het slachtoffer te inspecteren;
- onveilige sluitingsprocedure, biedt overvallers de mogelijkheid toegang te krijgen op momenten dat er geen publiek aanwezig is en personeel mogelijk minder alert is;
- openingstijden, sluitingstijden in duisternis geeft overvallers de mogelijkheid minder zichtbaar de locatie te benaderen en hiervan weg te vluchten;
- aanwezigheid vluchtroutes, geeft overvallers de mogelijkheid zonder gepakt te worden van de locatie te vertrekken;
- aanwezigheid verstopplaatsen, geeft overvallers de mogelijkheid zich bij alarmering van de politie te verschuilen;
- afwezigheid sociale controle, een anonieme sfeer in de horecagelegenheid en/of op straat werkt drempelverlagend;
- slechte beveiligingsmaatregelen, afwezigheid of ontoereikende techno-preventieve maatregelen.

Inbraken

De volgende risicoverhogende factoren voor slachtofferschap van inbraken zijn gevonden:

- eigen personeel, bewust of onbewust kan personeel tips aan potentiële inbrekers geven;
- ligging in verpauperd gebied, kunnen verblijfplaats van daklozen en verslaafden zijn. Dit is een groep met relatief veel inbrekers die uit zijn op geld en genotmiddelen;
- aanwezigheid contant geld en genotmiddelen, dit is een relatief ‘toegankelijke’ buit voor overvallers;
- slechte beveiligingsmaatregelen, afwezigheid of ontoereikende techno-preventieve maatregelen;
- aanwezigheid gokkasten, niet laten zien dat er geen geld in de gokkast zit, brengt een extra risico op inbraak mee;
- openingstijden, horecagelegenheden die vroeg sluiten lopen een groter risico slachtoffer van inbraak te worden;
- aanwezigheid vluchtroutes, geeft overvallers de mogelijkheid zonder gepakt te worden van de locatie te vertrekken;

- aanwezigheid verstopplaatsen, geeft overvallers de mogelijkheid zich bij alarmering van de politie te verschuilen;
- afwezigheid sociale controle, hierdoor zijn daders minder zichtbaar en kunnen makkelijker een delict plegen.

Preventiemaatregelen

Preventiemaatregelen vragen een op de individuele horecaonderneming toegesneden aanpak (naar het type, de omvang en de ligging van de onderneming). Voorbeelden van preventieve maatregelen die door horecaondernemers ingezet kunnen worden, zijn:

- afkomen van de kas, ter preventie van overvallen en inbraak en beperking van de gevolgen;
- stimuleren van betalingen met ‘plastic’, ter preventie van overvallen en inbraak;
- vervoeren van geld door professioneel geldtransportbedrijf, ter preventie van overvallen en inbraak;
- sluitingsprocedures, ter preventie van overvallen en inbraak;
- overvaltrainingen, ter preventie van overvallen en voor beperking van de schade;
- technopreventieve maatregelen, zoals hang- en sluitwerk, verlichting, overvalknop en alarm, ter preventie van overvallen en inbraak;
- inzet van horecaportiers, ter preventie van vandalisme;
- organiseren en begeleiden van vervoer van uitgaanspubliek, ter preventie van vandalisme.

De volgende maatregelen kunnen door de politie ingezet worden:

- drempel aangifte verlagen, ter repressie en preventie van criminaliteit algemeen;
- introductie van horecatelefoon, ter repressie en preventie van criminaliteit algemeen;
- extra surveillance, ter repressie en preventie van criminaliteit algemeen;
- ‘horecatraining’ executieve politieagenten; ter repressie en preventie van criminaliteit algemeen;
- instellen onderzoeksgroep bij golf van incidenten, ter repressie en preventie van inbraken en overvallen.

De volgende maatregelen kunnen door gemeenten ingezet worden:

- organiseren adequaat vervoer uitgaanspubliek, ter preventie van vandalisme;
- uitgaansgebied schoon, heel en veilig houden/maken, ter voorkoming van criminaliteit algemeen;
- voorlichting en preventieadvies, ter voorkoming van criminaliteit algemeen.

Oplossingsrichtingen

Het verder uitwerken van een aantal (reeds bestaande) en meer algemene initiatieven ter voorkoming van criminaliteit tegen de horeca verdienen de aandacht. Mogelijk dat hiermee op preventiegebied ‘winst’ valt te behalen.

Experiment ‘informatienetwerk hotels’

In navolging van het experiment van KHN waarbij hotels via internet signaleringen van (potentieel) crimineel gedrag uitwisselen, zouden andere bedrijfstypen ook bij dit initiatief kunnen aanhaken.

Meeliften op Convenant Veilig Uitgaan en aansluiten op de Kwaliteitsmeter

In een aantal grote en middelgrote gemeenten werken verschillende actoren samen om veilig uitgaan in de gemeente te bevorderen. Binnen deze reeds bestaande samenwerkings- en overlegverbanden, kan naast de veiligheid van uitgaanspubliek, de veiligheid van horecaondernemers onder de aandacht worden gebracht.

Veiligheid en vergunningenstelsel

Gemeenten gebruiken hun vergunningenstelsel onder andere om de brandveiligheid en zedelijkheid in horecaondernemingen en openbare orde in het uitgaansgebied zo goed mogelijk te garanderen. Binnen het vergunningenstelsel kan gezocht worden naar aanknopingspunten voor criminaliteitspreventie. Hierbij dient wel rekening gehouden te worden met mogelijke bestuursrechtelijke en uitvoeringsbezwaren.

Verruiming sluitingstijden

Bij gemeenten bestaan positieve ervaringen met een verruiming van sluitingstijden van de horeca in uitgaansgebieden. Met name uitgaansgeweld en vandalisme blijken te dalen bij een aanpassing van de sluitingstijden. Echter, het risico slachtoffer te worden van bijvoorbeeld overvallen kan in sommige gevallen juist groeien als gevolg van een verruiming van de sluitingstijden. Lokaal zal zorgvuldig moeten worden afgewogen wat mogelijke kosten en de winst van een verruiming van de sluitingstijden kunnen zijn.

Veiligheidsscan Horeca

De Veiligheidsscan Horeca is een instrument om het beveiligingsniveau van individuele horecaondernemers in kaart te brengen en het risicobewustzijn te vergroten. De opzet was dat de politie de scan zou afnemen. Onder andere als gevolg van een beperkte verspreiding van het instrument en een kerntakendiscussie bij de politie, wordt de veiligheidsscan vermoedelijk beperkt gebruikt. De veiligheidsscan zou nieuw leven ingeblazen kunnen worden door hem bijvoorbeeld af te laten nemen door een preventieadviseur. Een dergelijke functie speci-

fiek gericht op de horeca bestaat op dit moment niet. Mogelijk dat de functie ‘horeca preventieadviseur’ door een brancheorganisatie gecreëerd kan worden.

Brancheorganisaties

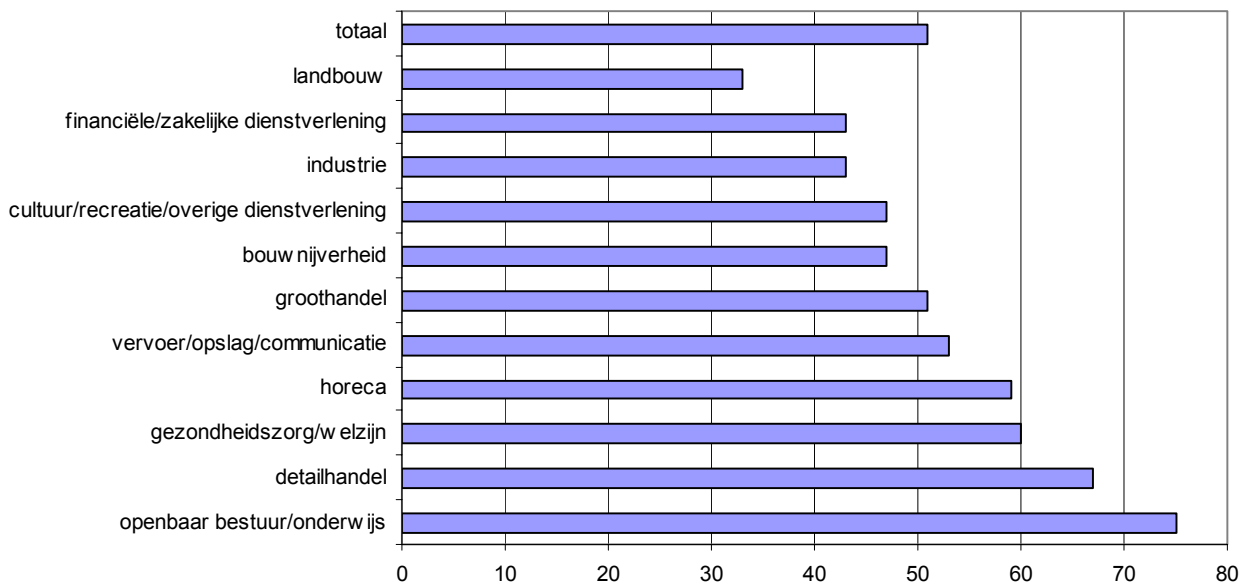
Horecaondernemers zijn zich niet altijd volledig bewust van de risico’s die zij lopen om slachtoffer te worden van vandalisme, overvallen en inbraken. Brancheorganisaties (in de horeca gaat het dan voornamelijk om Koninklijk Horeca Nederland) kunnen door middel van voorlichtingsbijeenkomsten, trainingen en het geven van adviezen, bijdragen aan bewustwording. Mogelijk dat ook verzekeraars op dit gebied een bijdrage kunnen leveren. Om ook ondernemingen te bereiken die zich niet bij een brancheorganisaties hebben aangesloten, is wellicht ook een rol voor de Kamers van Koophandel en gemeenten weggelegd.

1 INLEIDING: HORECA EN CRIMINALITEIT

1.1 Veiligheid voor de horeca?

Niet alleen voor burgers, maar ook voor bedrijven en instellingen is veiligheid een belangrijk thema. Uit onderzoek naar slachtofferschap onder ondernemers blijkt dat de helft van de Nederlandse bedrijven en instellingen ooit slachtoffer is geweest van criminaliteit (zie figuur 1.1). De horeca is één van de meest getroffen sectoren: bijna zestig procent van de bijna 40.000 horecazaken¹ wordt jaarlijks slachtoffer van een vorm van interne of externe criminaliteit.² Per jaar worden er in de horeca in totaal 290.000 delicten gepleegd met een schadepost van vele tientallen miljoenen euro's.³ De meest voorkomende delicten zijn vandalisme, inbraak en overvallen.⁴

Figuur 1.1 Aandeel ondernemingen dat slachtoffer was van criminaliteit, in procenten (N=5.141)

Bron: Nipo 2002

¹ Het Centraal Bureau voor de Statistiek telde op 1 januari 2003 37.550 horecaondernemingen. We hanteren dit cijfer. Bij de Kamers van Koophandel zijn 51.044 hotels, café's, restaurants en kampeer/vakantieverblijven ingeschreven.

² Visser, J., Frederikse, R. & Hermans, E. (2002) *Slachtofferschap criminaliteit bij bedrijven en instellingen. Monitor bedrijven en instellingen: nulmeting onder 5000 vestigingen*. Amsterdam: NIPO Consult.

³ Schattingen van de totale (directe en indirecte) schade lopen uiteen. Het onderzoek 'Horeca en Veiligheid' (1997, Geveke e.a) schat de schade in de horeca tussen 95 en 115 miljoen euro. De 'Monitor Bedrijven en Instellingen (2002, Visser e.a.) spreekt van een schadepost van de horeca van 50 miljoen euro als gevolg van externe criminaliteit.

⁴ Geveke, H., Joosten, R., Braam E. & Mertens, N. (1997). *Horeca en veiligheid. Verslag van een kwantitatief onderzoek onder ondernemers in de Nederlandse Horeca*. Den Haag: B&A-Groep.

Een lastig probleem bij het treffen van maatregelen is de diversiteit aan delicten waar de ondernemingen het slachtoffer van kunnen worden, gekoppeld aan de diversiteit aan ondernemingen, naar type, naar omvang en naar omgeving.

Horecaondernemingen zijn bijvoorbeeld kwetsbaar voor *overvallen* door openstelling in donkere avonduren, door (vermeende) aanwezigheid van contant geld, door de ruime openstelling voor gasten (van wie sommigen duistere bedoelingen hebben) en ook door een gebrek aan schadebesef bij overvallers.⁵

Voor *vandalisme* zijn ze kwetsbaar doordat ze veelal in gebieden zijn gevestigd waar 's avonds laat nog publiek is, soms kwaadwillend en onder invloed van alcohol. Onder andere omstandigheden kan de aanwezigheid van publiek juist preventief werken.

Voor *inbraken* is weer lastig te zeggen of er verschillen in kwetsbaarheid zijn in vergelijking met andere typen ondernemingen.

Duidelijk is wel dat grote en middelgrote ondernemingen vaker maatregelen tegen externe criminaliteit nemen dan kleinere.⁶ Ook zijn grotere bedrijven vaker geneigd om advies in te winnen, terwijl eenmanszaken dat veel minder vaak doen.⁷ Dit klemmt voor de horeca, omdat meer dan tweederde van de ondernemingen klein is en minder dan vijf werknemers heeft. Niet meer dan tweetiende procent heeft honderd of meer werknemers.

Meer duidelijkheid over risicofactoren kan helpen om effectieve preventieve maatregelen te treffen, in de eerste plaats voor de ondernemers, maar daarnaast ook voor andere partijen, zoals politie, lokale overheid, particuliere beveiligers en samenwerkingsverbanden.

1.2 Een actieplan tegen criminaliteit

In het Actieplan Veilig Ondernemen heeft het Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing (NPC), waarin overheid en bedrijfsleven samenwerken, maatregelen en acties benoemd om de criminaliteit tegen het bedrijfsleven terug te dringen. Het NPC wil ondernemers stimuleren om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen, ieder afzonderlijk, maar ook samen, in winkelstraat of -centrum, in uitgaansgebied, op bedrijventerrein of in het verband van hun brancheorganisaties.

⁵ Erpecum, I. van (1999) Impulsieve, primitieve daders. *SEC, Tijdschrift over samenleving en criminaliteitspreventie* 13 (1999) 6 (december) 54-56.

⁶ Stichting Trendmeter, 2000.

⁷ *Nulmeting Monitor Bedrijven en Instellingen*, op cit.

Eén van de projecten in het Actieplan is gericht op de horeca. Om bouwstenen voor een preventiebeleid te vinden, is allereerst een onderzoek aangekondigd naar de meest voorkomende delicten waarvan de horecaondernemingen slachtoffer worden: overvallen, inbraak en vandalisme.

Het doel van het onderzoek is het inventariseren en analyseren van risicofactoren met betrekking tot vandalisme, overvallen en inbraken gericht op de horeca. De analyse moet leiden tot aanzetten voor oplossingsrichtingen voor horecaondernemers en andere partijen in de politieel-justitiële keten.

Het Actieplan Veilig Ondernemen is niet het enige beleidsinitiatief dat zich op veiligheid voor de horeca richt. Andere initiatieven zijn de convenanten Veilig Uitgaan en het instrument Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan (KVU). De convenanten en Kwaliteitsmeter zijn op de veiligheid in uitgaansgebieden gericht en proberen te voorkomen dat gasten, voorbijgangers en omwonenden slachtoffer worden van criminaliteit en overlast.

In de Veilig Uitgaan-projecten werken overheden, ondernemers en brancheorganisaties samen. Ze hebben inmiddels een zekere bekendheid verworven. Het is de moeite waard om na te gaan of de samenwerking tussen ondernemers onderling en tussen overheid en ondernemers rond Veilig Uitgaan gebruikt kan worden om beleid rond criminaliteit tegen horeca-ondernemingen te stimuleren. We komen daar later in dit rapport op terug.

1.3 Het onderzoek

Onderzoeksvragen

Het onderzoek naar risicofactoren en oplossingsrichtingen, waarvoor het Ministerie van Justitie opdracht heeft gegeven, moet drie vragen beantwoorden:

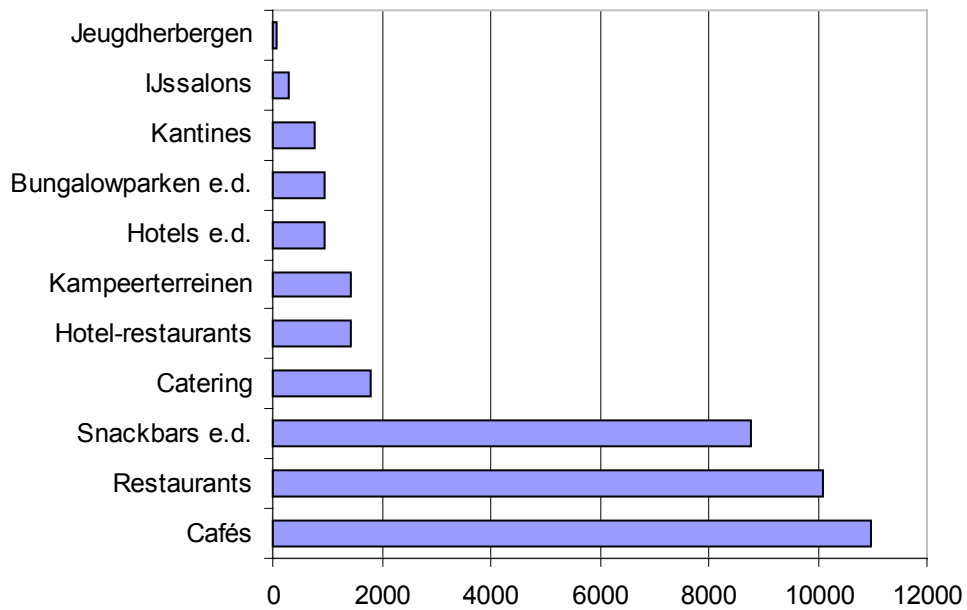
1. Welke factoren vergroten de kans op slachtofferschap van vandalisme, overvallen en inbraken onder horecaondernemingen? Welke factoren zorgen juist voor bescherming tegen criminaliteit?
2. Welke van deze factoren zijn specifiek voor de horeca, welke voor ondernemingen in het algemeen?
3. Welke aanknopingspunten biedt het inzicht in risicofactoren voor oplossingsrichtingen door acties van ondernemers, politie, lokale overheid, beveiligingsbedrijven en samenwerkingsverbanden?

Het onderzoek richt zich op de delicten vandalisme, overvallen en inbraak.

De sector

De horeca bestaat uit verschillende typen ondernemingen, waarvan cafés, restaurants, cafetaria's/lunchrooms/snackbars het meest voorkomen (figuur 1.2).

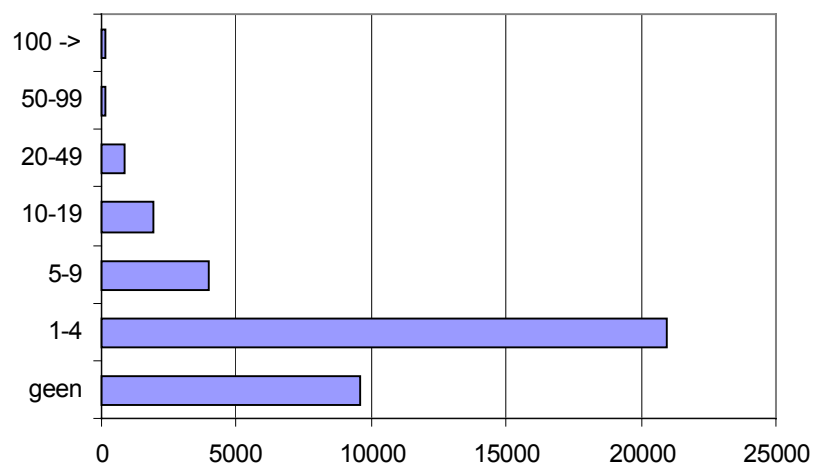
Figuur 1.2 Horeca-ondernemingen naar type (2003)

Bron: CBS

De meeste ondernemingen zijn klein. Niet meer dan zo'n acht procent heeft tien of meer werknemers in dienst (figuur 1.3).

Figuur 1.3 Horeca-ondernemingen naar aantal werknemers (2003)

Bron: CBS

Het is vooralsnog onduidelijk in hoeverre risicofactoren en oplossingsrichtingen voor de verschillende ondernemingen, naar type en omvang, overeenkomen of verschillen. In het onderzoek proberen we na te gaan of er in deze opzichten verschillen bestaan.

Aansluiting bij Veilig Uitgaan

Voor oplossingsrichtingen is het verder belangrijk of en zo ja, hoe een plan van aanpak het best kan aansluiten bij lopende initiatieven in de branche, in het bijzonder bij de Convenanten en de Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan. De gedachte is dat een gebundelde aanpak op een duidelijk samenhangend terrein tot een meer effectieve aanpak kan leiden. Natuurlijk is het de vraag of er een inhoudelijke samenhang moet komen of dat een meer procesmatige of organisatorische samenhang beter is.

Aanpak

Het onderzoek bestond uit drie onderdelen:

- een literatuurstudie naar risicofactoren, waar mogelijk aangevuld met oplossingsrichtingen;
- interviews met vertegenwoordigers van politiekorpsen, horecaondernemers en vertegenwoordigers van overheden, de brancheorganisatie en particuliere beveiligers;
- een expertmeeting over oplossingsrichtingen naar inhoud en strategie.

Het onderzoek had een kwalitatief karakter. In totaal zijn 33 personen geïnterviewd. Het veldwerk is uitgevoerd in de periode oktober-december 2005.

Een meer gedetailleerde beschrijving van de methode van onderzoek is in bijlage 1 opgenomen.

1.4 Het rapport

In dit rapport doen we verslag van het onderzoek. We behandelen de risicofactoren voor de drie delicten in afzonderlijke hoofdstukken, omdat ze onderling nogal verschillen. We maken steeds een onderscheid naar factoren in verband met dader, gelegenheid en slachtoffer.⁸ Deze ordening wordt veel gebruikt in literatuur over criminogene factoren. De invloedsfactoren worden beschreven vanuit:

- de aanwezigheid van één of meer potentiële daders;
- de mate waarin een persoon of een object een aantrekkelijk doelwit vormt voor potentiële daders, met andere woorden de aantrekkelijkheid van het slachtoffer;

⁸ Niet altijd zijn factoren onder één type in te delen. Een risicofactor kan bijvoorbeeld zowel als slachtoffergericht risicofactor als gelegenheidsgerichte risicofactor beschouwd worden.

- het gemak waarmee het delict gepleegd kan worden; met andere woorden de aantrekkelijkheid van de omgeving.

Na de drie delictgeoriënteerde hoofdstukken beschrijven we in hoofdstuk 5 oplossingsrichtingen, die als bouwstenen voor een actieplan kunnen worden gebruikt.

2 VANDALISME

2.1 Inleiding

Vandalisme is een zogenaamd ‘containerbegrip’. Een aantal vergrijpen kan onder de term ‘vandalisme’ worden geschaard (zie de volgende paragraaf). De horeca is weliswaar vaak slachtoffer van vandalisme, de meldings- en aangiftebereidheid lijkt niet hoog. In paragraaf 2.2 wordt vandalisme tegen de horeca nader toegelicht. Vervolgens beschrijven we in paragraaf 2.3 de risicofactoren voor de horeca wat betreft vandalisme. Tot slot belichten we het horecaspecifieke probleem van vandalisme.

2.2 Vandalisme in de horeca

Vandalisme is geen strafrechtelijk begrip. In het Wetboek van Strafrecht wordt het begrip gedekt door het begrip ‘vernieling’ en ‘beschadiging’ (art. 350) en ‘baldadigheid’ en ‘straat-schenderij’ (art. 424). In dit onderzoek maken we voor het verzamelbegrip vandalisme gebruik van de volgende definitie:

*‘Het opzettelijk en wederrechtelijk vernielen, beschadigen of onbruikbaar maken van objecten, zonder dat dit de vernieler materieel voordeel oplevert’.*¹

Cijfers

Op basis van de Monitor bedrijven en instellingen (MBI)² wordt geschat dat de schade³ die het bedrijfsleven en de overheid als gevolg van vernieling leiden 160 miljoen euro per jaar bedraagt. Het grootste deel (ongeveer 140 miljoen euro) zou directe schade zijn.

Er wordt geschat dat jaarlijks ruim 150.000 bedrijven en instellingen slachtoffer zijn van vernielingen.⁴ Bedrijven en instellingen doen ten opzichte van andere typen delicten minder vaak aangifte na een vernieling. Vernieling wordt ten opzichte van andere delicten wel vaak gemeld bij de politie (zie tabel 2).

¹ Soomeren, P. van (1987). *Criminaliteit en de gebouwde omgeving*. Den Haag: Ministerie van VROM.

² Visser, J., Frederikse, R. & Hermans, E. (2002). *Slachtofferschap criminaliteit bij bedrijven en instellingen. Monitor bedrijven en instellingen: nulmeting onder 5000 vestigingen*. Amsterdam: NIPO Consult.

³ Geschat door respondenten zelf.

⁴ Visser, J., Frederikse, R. & Hermans, E. (2002). *Slachtofferschap criminaliteit bij bedrijven en instellingen. Monitor bedrijven en instellingen: nulmeting onder 5000 vestigingen*. Amsterdam: NIPO Consult.

Tabel 2.1 Meldingen en aangiftes van criminaliteit door bedrijven en instellingen

	% delicten die worden gemeld	% getroffen bedrijven dat aangifte bij politie doet
Inbraak	76	42
Diefstal	14	31
Vernieling	28	20
Gewelddelicten	15	22

Bron: Nipo 2002

Uit de MBI blijkt de horeca relatief vaak slachtoffer te zijn van vernielingen (zie tabel 3). Ruim een kwart van de horecabedrijven zegt slachtoffer geweest te zijn van vernielingen.

Tabel 2.2 Slachtofferschap vernielingen naar sector

	% bedrijven en instellingen waar delict voorkomt
horeca	28
detailhandel	23
groothandel	16
vervoer, opslag en communicatie	21
financiële en zakelijke dienstverlening	13
openbaar bestuur en onderwijs	54
gezondheids-, welzijns- en zorginstellingen	28
cultuur en recreatie	16
landbouw	12
industrie	16
bouwnijverheid	15
totaal	19

Bron: Nipo 2002

Horecaspecifiek onderzoek laat zien dat een kwart van de bedrijven in 1996 slachtoffer is geweest van vernieling aan het pand; bijna een vijfde slachtoffer van vernieling van glas en/of servies en een vijfde slachtoffer van andere vernielingen aan de inboedel. Veelal gaat het om meervoudig slachtofferschap (zie tabel 4).

Tabel 2.3 Slachtofferschap vernieling horeca

Aantal keer slachtoffer	1	2-5	6-10	> 10	Totaal	Geschat aantal per jaar
Gebouw	12%	11%	2%	1%	26%	39.300
Glas en/of servies	5%	6%	3%	3%	17%	186.500
Inboedel	7%	8%	3%	2%	20%	35.400

Bron: B&A 1997

Op basis van statistieken mag worden geconcludeerd dat vandalisme een probleem voor de horeca is. Ten opzichte van andere sectoren worden horecaondernemers vaak slachtoffer van vernielingen van eigendommen. Ze hebben daarnaast op een indirecte manier schade van vandalisme (zoals schade aan reputatie en naam).

Ten opzichte van andere sectoren is de probleempceptie onder horecaondernemers gemiddeld. Voor een derde van de horecaondernemers vormt criminaliteit enigszins een probleem of zelfs een groot probleem.⁵

In vergelijking tot het slachtofferschap is de probleempceptie bij horecaondernemers niet groot. In de detailhandel daarentegen ervaart de helft van de ondernemers criminaliteit als een probleem, terwijl een kwart er slachtoffer van is.

Vandalisme is, hoewel strafbaar⁶, voor horecaondernemers minder dan andere delicten aanleiding om aangifte te doen bij politie. De interviews met horecaondernemers bevestigen dit beeld. Ondernemers vinden de schade als gevolg van vandalisme soms te klein om aangifte te doen. Genoemd wordt ook dat aangifte of melding bij de politie te veel moeite kost en niet of onvoldoende tot resultaat (aanpak daders en/of vergoeding schade) leidt.

Werkwijze en motivatie daders

Van vandalisme in de horecaonderneming zelf zijn klanten van de onderneming dader. Met name discotheken en grote cafés zijn hiervan slachtoffer. Het motief kan frustratie, verveling of prestige zijn. De ‘sociale omgeving’ kan zowel een prikkel als een drempel zijn. Een gelegenheid waarin het merendeel van de bezoekers anoniem is, kan daders de gelegenheid geven zonder door andere gasten gecorrigeerd te worden vandalistisch gedrag te vertonen. Als de gelegenheid vol is kan dit het (over)zicht van personeel en horecaportiers op de bezoekers verkleinen, waarmee de pakkans van de dader wordt verlaagd. De alertheid en assertiviteit van personeel en/of horecaportiers spelen volgens respondenten vooral in horecagelegenheden waar veel en anoniem publiek komt een belangrijke rol in het voorkomen van vandalisme. Met name wat betreft ‘prestigevandalisme’, speelt groepsgedrag een belangrijke rol. Uit onderzoek naar zinloos geweld⁷ blijkt dat ongeveer de helft van de delicten worden gepleegd door meer dan één dader.⁸ Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat vooral jongens jonger dan twintig jaar uitgaan in groepen en dat er vaker sprake is van agressie als de groep groter is. Uit interviews blijkt dat er bij vandalisme in de horecaondernemingen zelf veelal sprake is van groepsprocessen. Respondenten geven aan dat met name toiletten vanwege onoverzichtelijkheid kwetsbaar zijn voor vandalisme.

Vandalisme aan de buitenkant van de horecaondernemingen richt zich vooral op de ondernemingen gelegen in de uitgaansgebieden en de ondernemingen die op een route liggen waar-

⁵ Visser, J., R. Frederikse en E. Hermans (2002), *Slachtofferschap criminaliteit bij bedrijven en instellingen. Monitor Bedrijven en Instellingen: nulmeting onder 5.000 vestigingen*. Amsterdam: Nipo Consult.

⁶ Artikel 350 en 424 Wetboek van Strafrecht.

⁷ Vandalisme wordt in dit onderzoek onder zinloos geweld gerekend.

⁸ Bieleman, B.M., Maarsingh, M. en Meijer, G. (1998). *Aangeschoten wild; onderzoek naar jongeren, alcohol, drugs en agressie tijdens het uitgaan*. Groningen/Rotterdam: Stichting IntraVal.

langs uitgaanspubliek naar het uitgaansgebied komt of waarvan het vertrekt. De locatie waar sommige horecagelegenheden zijn gevestigd (in een binnenstad zonder functie ‘wonen’; in landelijk gebied buiten bebouwde kom) kan voor daders aantrekkelijk zijn vandalisme anoniem en zonder veel risico te plegen. Ook het tijdstip (’s nachts en in het weekend) waarop daders in het gebied aanwezig zijn kan een (gevoel van) bescherming geven. Ook hier speelt de aanwezigheid en betrokkenheid van mensen weer een rol. Het uitgaan in groepen kan een extra prikkel geven, terwijl de aanwezigheid of nabijheid van politie, horecaondernemers, passanten en bewoners een extra drempel kan zijn.

Volgens geïnterviewde ondernemers en politierespondenten heeft de staat van onderhoud en netheid van de omgeving invloed op de mate van ‘aantrekkelijkheid’ van een object of de omgeving voor de daders. Een horecagelegenheid waarvan bijvoorbeeld de toiletten ernstig zijn vervuild en bierglazen niet vaak worden opgehaald, loopt eerder kans slachtoffer te worden van vandalistisch gedrag. Ook op straat, in of bij het uitgaansgebied, lokken graffiti, omgetrokken vuilnisbakken en dergelijke uit tot (meer) vandalistisch gedrag.

Anders dan bij de delicten overvallen en inbraken, handelen daders van vandalisme meestal niet vanuit een voorop gesteld plan. Er wordt impulsief gehandeld en het motief is veelal frustratie, verveling, wraak, prestige of een combinatie van motieven.⁹ Van een afgewogen keuze van een aantrekkelijk doelwit (wat betreft te verwachte schade, pakkans, prestige winst en dergelijke) is geen sprake. Wel kunnen eerder beschreven gelezenheidsfactoren de drempel tot vandalistisch gedrag verlagen of juist verhogen.

Dader(groepen)

Een groot deel van de daders van vandalisme bevindt zich of onder de klanten van horecaondernemers zelf¹⁰ of onder de klanten van andere, (collega)horecaondernemers. Geïnterviewde horecaondernemers die slachtoffer zijn (geweest) van vandalisme, ervaren vandalisme vooral als een negatief bijeffect van uitgaan. Vandalisme concentreert zich volgens hen in uitgaansgebieden. Ook horecagelegenheden gelegen in de ‘luwte’ van uitgaansgebieden, op routes tussen verschillende uitgaansgebieden en tussen uitgaansgebieden en de woning van uitgaanspubliek blijken echter slachtoffer van vandalisme te worden.

⁹ Voordt, D.J.M. van der en H.B.R. van Wegen (1986). *Ruimtelijke structuur en kleine criminaliteit*. Delft: Delftse Universitaire Pers.

¹⁰ 40 procent van de getroffen horecabedrijven zoekt de dader in de eigen klantenkring (zie Geveke, H. e.a. (1997). *Horeca en veiligheid*. Den Haag: B&A-groep)

Hoewel vandalisme meestal niet tot uitgaansgeweld wordt gerekend¹¹, kan op basis van literatuur en interviews een deel van de daders van vandalisme onder de daders van uitgaansgeweld worden gezocht. Onderzoek naar zinloos geweld in de regio Haaglanden wijst uit dat de meeste daders van zinloos geweld mannen in de leeftijd tussen 18 en 28 jaar zijn. In dit zelfde onderzoek wordt geconstateerd dat de agressie het grootst is onder jongeren tot en met twintig jaar en hierna afneemt.

Met name vandalisme met prestigedrang en verveling als motief wordt volgens respondenten gepleegd door groepen uitgaanspubliek. Zowel in grote gelegenheden (discotheken en cafés) als erbuiten (vooral de periode na sluitingstijd is risicovol) wordt dergelijk vandalistisch gedrag vertoond.

Vandalisme uit wraak en/of frustratie wordt volgens respondenten vaker door individuen of kleine groepen gepleegd. Het weigeren van de toegang tot een horecagelegenheid of een verwijdering van de klant uit de gelegenheid is veelal de achtergrond voor de wraakgevoelens. Vandalisme wordt tegen de betrokken ondernemer zelf gericht. Aangezien veel discotheken een vandalismebestendige gevel hebben, kan het vandalistische gedrag ook verlegd worden naar horecagelegenheden in de nabijheid.

Volgens respondenten verlaagt een duidelijk en consequent gehandhaafd deurbeleid en huisregels, met name in horecagelegenheden die veel jong publiek trekken, het risico van 'prestigevandalisme'. Tegelijkertijd kan dit de kans op vandalisme met wraak en frustratie als motief vergroten.

2.3 Risicofactoren

Uit de literatuur en de interviews zijn de volgende dadergerichte, slachtoffergerichte en gelegenhedsgerichte risicofactoren te onderscheiden.

Dadergericht

- Aanwezigheid jong uitgaanspubliek.
- Consumptie alcohol en/of drugs. Overmatig gebruik van drank en/of drugs door uitgaanspubliek werkt drempelverlagend en vergroot het risico op vandalisme.
- Uitgaanspubliek in groepen. Groepsgedrag vergroot het risico op vandalisme (met prestigedrang als drijfveer). Vooral voor jong (mannelijk) uitgaanspubliek geldt dat kans op agressie groter is naar mate de groep groter is. Vandalisme als uiting van groepsgedrag

¹¹ De Algemene Rekenkamer hanteert bijvoorbeeld de volgende definitie voor uitgaansgeweld: "Uitgaansgeweld is fysiek geweld tegen een persoon of personen gepleegd in het weekend in een uitgaansgebied."

doet zich zowel in horecagelegenheden als erbuiten voor. Een onduidelijk of afwezig deurbeleid en/of onduidelijke of afwezige huisregels kunnen risicoverhogend werken.

- Deurbeleid en strikte huisregels. Een deurbeleid waarbij uitgaanspubliek kan worden geweigerd of een strikte handhaving van huisregels, kan het risico op vandalisme vanuit wraakgevoelens vergroten.

Slachtoffergericht

- Niet *schoon en heel*. Er is te weinig aandacht voor onderhoud en reiniging onderneming en/of uitgaansgebied. Dit risicofactor sluit aan op de zogenaamde *broken window*-gedachte, die vaak in lokaal veiligheidsbeleid als uitgangspunt dient. Hierbij gaat men uit van de stelling dat een gebroken ruit in een gebouw zo snel mogelijk gerepareerd dient te worden, omdat anders het gebouw en de omgeving een vergroot risico loopt in een spiraal van verwaarlozing en onveiligheid te raken.

Gelegenheidgericht

- Ligging in een uitgaansgebied. Een uitgaansgebied gelegen in een monofunctionele of perifere omgeving verhoogt het risico op vandalisme. De deëscalerende werking die kan uitgaan van passanten en bewoners is minder aanwezig.
- Ligging op de route van uitgaanspubliek. Horecagelegenheden die zich bevinden op de route die uitgaanspubliek aflegt (naar huis of naar andere horecagelegenheden), hebben een verhoogd risico slachtoffer van vandalisme te worden.
- Toezicht in het uitgaansgebied. Weinig aanwezigheid en toezicht van politie, horecaondernemers (en horecaportiers), passanten en bewoners verhoogt het risico op vandalisme.
- Vervoer uitgaanspubliek. Vervoer (taxi's en openbaar vervoer) dat moeilijk bereikbaar is (zowel fysiek als in tijd), vergroot de kans op vandalisme in en rondom een uitgaansgebied.
- Aanwezigheid groepen. Groepen, met name van jonge mannelijke bezoekers, vergroten het risico van vandalisme zowel in als buiten de horecagelegenheden.
- Betrokkenheid en aanwezigheid van publiek. Talrijk en anoniem publiek vergroot de kans op vandalisme.
- Toezicht in de onderneming. Weinig toezicht door de indeling van de onderneming en/of weinig of onalert personeel (inclusief horecaportiers) vergroot de kans op vandalisme in horecaondernemingen.

2.4 Vandalisme: een horecaprobleem?

Gemeten naar de omvang van het slachtofferschap van de horeca is vandalisme een probleem in de horeca. Een analyse op basis van literatuurstudie en interviews vanuit het dader-, slachtoffer- en gelegenheidsperspectief duidt erop dat vandalisme tegen de horeca zich in grote lijn op een zelfde manier manifesteert als vandalisme tegen andere sectoren in het bedrijfsleven of overheidsinstellingen. De daders zijn jong en gevoelig voor groepsgedrag. De daders kiezen bij voorkeur hun doelwit in een omgeving waar toezicht (en betrokkenheid) van politie, personeel van de horecaondernemer, passanten en bewoners laag is. Een vervuilde en beschadigde omgeving (in de horecagelegenheid zelf of in het uitgaansgebied) vormt een extra prikkel.

Specifiek voor de horeca is dat (potentiële) daders zich in grote aantallen in of nabij het doelwit bevinden. Voorts werkt de consumptie van alcohol en/of drugs drempelverlagend.

3 OVERVALLEN

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt het delict overvallen behandeld. Gezien de ernst van het delict wordt er veel aangifte gedaan en er zijn daardoor ook relatief accurate cijfers aanwezig. Het delict heeft in de loop van de tijd veel aandacht gekregen van beleidsmakers. In de periode van 1993 tot en met 1999 is er zelfs een Projectteam Overvalcriminaliteit ingesteld geweest met als doel het terugdringen van het aantal overvallen op bedrijven en geldinstellingen. Door de beschikbare cijfers en de aandacht die dit delict in de loop van de tijd heeft gehad, kan een goede beschrijving worden gegeven van horecagerelateerde overvallen.

In dit hoofdstuk wordt een toelichting gegeven op het delict overvallen in de horeca (paragraaf 3.2), de risico's die horecaondernemers lopen om slachtoffer te worden van overvallen (paragraaf 3.3) en worden de horecaspecifieke problemen van overvallen uiteengezet (paragraaf 3.4).

3.2 Overvallen in de horeca

Er bestaat geen juridische term voor 'overval'. De politie hanteert de volgende definitie: *"Het met geweld of met bedreiging met geweld wegnemen of afpersen van enig goed, gepleegd tegen personen in een afgeschermd ruimte, of op een gepland of georganiseerd waardetransport, of de poging daartoe."*¹

Overvallen zijn strafbaar gesteld in artikel 312 en 317 van het Wetboek van Strafrecht (WvSr).

Cijfers

Overvalcriminaliteit vormt een klein percentage van alle geregistreerde criminaliteit in Nederland. Het delict levert echter een grote bijdrage aan de onveiligheidsgevoelens van burgers. Een overval is voor veel slachtoffers een traumatische ervaring. Overvallen worden sinds 1965 geregistreerd. In 1992 is het Landelijk Overvallen Registratie Systeem (LORS) ingevoerd onder beheer van de Nationale Recherche Informatie.

Om een beeld te schetsen van het aantal overvallen in de horeca in vergelijking met het totale aantal overvallen in Nederland, zijn in tabel 3.1 de overvalcijfers over de jaren 1996-2002

¹ Zee, S. van der, Ven, N. van de & Vriezelaar, N. (1999). *Via de Bank naar de Bajes*. Den Haag: Elsevier.

weergegeven. Uit deze tabel blijkt dat het totaal aantal overvallen in Nederland toeneemt tot het jaar 2000. Het aandeel van overvallen in de horeca blijft tot en met dit jaar ongeveer gelijk. Opvallend is dat na het jaar 2000 het aantal overvallen gaat dalen. Tevens daalt het aandeel overvallen in de horeca sterk.

Tabel 3.1 Overvallen 1996-2002 in absolute aantallen

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Nederland totaal	2032	2302	2362	2407	2793	2571	2564
Horeca totaal	452	496	535	503	581	501	419
Aandeel horeca in percentages	22	22	23	21	21	19	16

Bron: NRI, bewerking Bedrijfschap Horeca en Catering²

Ten behoeve van dit onderzoek heeft de NRI een aantal cijfers met betrekking tot de verschillende typen horecaondernemingen geanalyseerd. Deze cijfers zijn van de periode 1998-2004 en zijn weergegeven in tabel 3.2. Het type horecaonderneming dat in 2003 en in de eerste helft van 2004 het meeste risico loopt om overvallen te worden is de snackbar. In 2000 en 2001 waren de maaltijdbezorgers het vaakst slachtoffer, maar het aantal overvallen op deze groep is flink afgenomen in de jaren daarna.

Tabel 3.2 Overvallen naar horecasector 1998-2004 in absolute aantallen

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Café, discotheek	69	47	48	40	43	43
Coffeeshop	25	38	21	23	23	14
Hotel	33	35	29	33	47	47
Restaurant	89	105	100	91	80	76
Snackbar	148	132	147	122	116	119
Maaltijdbezorgers	144	122	215	175	84	91
Overige	27	24	21	17	26	37
Totaal	535	503	581	501	419	427

Bron: NRI

Verder blijkt uit de cijfers van de NRI dat veruit de meeste overvallen in de periode van 1998-2004 hebben plaatsgevonden in politieregio's Rotterdam-Rijnmond (453) en Amsterdam-Amstelland (426).

² Bedrijfschap Horeca en Catering (2004). *De Thermometer. Achtergrondinformatie over actualiteiten. Bundel 5: 2 juli - 17 december 2003.*

Modus Operandi

Het Bedrijvenplatform tegen Roofovervallen³ heeft een analyse gemaakt van de gegevens van de NRI aangaande de overvallen op horecaondernemers in 2000.⁴ Daarbij zijn de volgende zaken opgevallen:

- De meeste overvallen vinden plaats op de donkere uren van de dag.
- Bij veel van de overvallen wordt door de daders geweld gebruikt. Dit geweld bestond uit slaan, schoppen, stompen, mes op de keel zetten of een pistool tegen het hoofd houden. Voor het dreigen met geweld wordt vaak een mes of een vuurwapen gebruikt.
- De daders komen meestal zonder vermomming via de voordeur binnen. Verder komt het regelmatig voor dat daders om toegang vragen terwijl de horecagelegenheid al is gesloten. Opvallend is dat bij restaurants de daders regelmatig binnenkomen als er geen gasten meer zijn en het personeel napraat met een onafgesloten buitendeur.
- Overvallen op cafés, coffeeshops en snackbars vinden plaats op momenten dat het stil is, maar ook op momenten dat er gasten binnen zijn. Overvallen op restaurants vinden voornamelijk plaats wanneer er weinig gasten zijn en overvallen op hotels vinden vooral plaats als alleen de nachtportier nog aanwezig is.
- Uit de bestudering van de NRI-gegevens blijkt dat overvallers gefrustreerd kunnen raken als ze een lage buit aantreffen. Zij kunnen zich dan richten op de bezittingen (portemonnees, sieraden, et cetera) van personeel of aanwezige gasten.

Dader(groepen)

In tegenstelling tot de daders van vandalisme behoren de daders van overvallen niet specifiek tot het uitgaanspubliek. Overvallers komen in sommige gevallen wel als bezoeker in uitgaansgelegenheden, maar niet met het doel een gezellig avondje uit te gaan, maar om de gelegenheid te inspecteren voor een mogelijke overval.

Uit cijfers van de NRI blijkt dat de meerderheid van de daders tussen de 18 en 30 jaar oud is. Het Projectteam Overvalcriminaliteit⁵ rapporteert dat de verwachting is dat overvallers zich steeds meer richten op bedrijven in de detailhandel en horeca omdat geldinstellingen, maar ook tankstations zich steeds beter beveiligen. Een dergelijk verschuivingseffect vindt echter niet plaats, omdat de gemiddelde buit die bij een overval op een bedrijf in de detailhandel of horeca wordt behaald veel lager is dan de buit bij een bank. De overvallers die zich aanvankelijk richtten op banken, vooral de professionals, zullen zich nu eerder richten op ander-

³ In 1991 opgericht door het gezamenlijke bedrijfsleven bestaande uit de Nederlandse Vereniging van Banken, het Bedrijfschap Horeca en Catering, de Bovag, de Raad Nederlandse Detailhandel, de Federatie Goud en Zilver, MKB-Nederland, Koninklijke Horeca Nederland en het Hoofdbedrijfschap Detailhandel.

⁴ Deze analyse is niet gepubliceerd, maar is door Horeca Nederland voor dit onderzoek ter beschikking gesteld.

⁵ Projectteam Overvalcriminaliteit (1997). *Overvalcriminaliteit: een beheersbaar probleem. Verslag en evaluatie van de werkzaamheden van het Projectteam Overvalcriminaliteit juni 1993-september 1996.*

soortige delicten (bijvoorbeeld drugshandel of autodiefstal) dan op andersoortige objecten. Hierbij aansluitend melden Van der Zee et al. dat de professionele overvaller herkend kan worden aan een objectkeuze op grond van een hoge buitverwachting. Beginners kiezen hun objecten veelal impulsief. Gezien de lage buitverwachting, in vergelijking met bijvoorbeeld banken, kan verondersteld worden dat de horeca te maken heeft met de meer beginnende en impulsieve daders.

3.3 Risicofactoren

Uit de literatuur en de interviews zijn de volgende dadergerichte, slachtoffergerichte en gelegenheidsgerichte risicofactoren te onderscheiden.

Dadergericht

- Door veel respondenten in het onderzoek is het eigen personeel als risicofactor genoemd. Het eigen personeel kan een rol spelen in het geven van tips aan potentiële overvallers. Dit kan bewust, maar ook onbewust gebeuren. Bewust wanneer iemand een vriend of kennis inlicht over waar het geld te vinden is en hoeveel dit is. Onbewust, wanneer iemand zonder kwade bedoelingen aan vrienden of kennissen vertelt hoeveel omzet er gedraaid is en waar dat opgeborgen wordt.

Slachtoffergericht

- Er is veel cashgeld aanwezig. Deze risicofactor is vooral van toepassing op snackbars en cafés. In deze horecagelegenheden wordt er veel met contant geld betaald en is het minder gebruikelijk om met PIN of creditcard te betalen, in tegenstelling tot bijvoorbeeld hotels waar dit een gebruikelijke manier van betalen is. Tijdige afroaming van cashgeld voorkomt dat er heel hoge bedragen in een onderneming aanwezig zijn. Wordt er niet afgeroomd, dan vormt dit een extra risico om overvallen te worden.
- Vrije toegankelijkheid. Horecagelegenheden zijn erop gericht vriendelijkheid en gastvrijheid uit te stralen naar gasten. Meer mensen die gebruik maken van de horecagelegenheid betekent voor de ondernemer immers een hogere omzet. Deze vrije toegankelijkheid vormt een risico, aangezien ook minder goedwillende mensen een horecagelegenheid kunnen betreden.
- Overzichtelijkheid horecagelegenheid. Als een horecagelegenheid overzichtelijk is, kan een overvaller goed bestuderen waar het geld zich bevindt en eventueel ook hoeveel geld er omgaat in een horecagelegenheid.
- Het geld wordt door een horecaondernemer op vaste tijden weggebracht. Er zijn overvallers die impulsief een overval plegen, maar er zijn ook overvallers die een horecagelegenheid goed inspecteren en de gewoonten en sluitingsprocedures van het personeel bestu-

deren. Wanneer op vaste tijdstippen het afgeroomde geld wordt weggebracht naar bijvoorbeeld een bank, dan weet een overvaller wanneer hij kan toeslaan.

- De horecagelegenheid wordt niet volgens een veilige procedure gesloten. Voorbeelden hiervan zijn het niet sluiten van slecht verlichte achteruitgang, omdat de keuken nog bezig is met schoonmaken, terwijl de voordeur al wel gesloten is, het afsluiten door slechts één personeelslid, het geld tellen in het zicht van het publiek, et cetera.
- Openingsstijden. Overvallen worden voornamelijk gepleegd in de donkere uren. Dit zijn juist de uren waarop horecagelegenheden geopend zijn.

Gelegenheidgericht

- Aanwezigheid van vluchtroutes. Hierdoor kunnen de daders makkelijk wegvlugten of in een auto stappen om weg te rijden.
- Aanwezigheid verstopplaatsen. Hierdoor kunnen daders zich na het plegen van een overval makkelijk verstoppen indien de politie gewaarschuwd is.
- Afwezigheid sociale controle, waardoor daders niet gezien worden en makkelijk hun slag kunnen slaan.
- Slechte beveiligingsmaatregelen.

3.4 Overvallen: een horecaprobleem?

Zoals in paragraaf 3.2 is beschreven, heeft het aandeel overvallen in de horeca jarenlang ongeveer een vijfde van het totale aantal overvallen uitgemaakt. Overvallen komen echter ook voor in andere branches en zijn geen horecaspecifiek delict. Veel van de in paragraaf 3.3 benoemde risicofactoren zijn algemene risicofactoren en gelden ook voor andere branches dan de horeca. Er is echter een aantal kenmerken van horecagelegenheden die het risico van een overval vergroten. Deze zijn reeds beschreven in de voorgaande paragraaf en zijn:

- De aanwezigheid van cashgeld. Horecagelegenheden, vooral snackbars en cafés, werken veel met cashgeld. In deze gelegenheden wordt het PIN-systeem veel minder vaak gebruikt dan in bijvoorbeeld de detailhandel.
- Vrije toegankelijkheid. Horecagelegenheden zijn erop gericht zo veel mogelijk gasten binnen te halen om een zo hoog mogelijke omzet te genereren. Ook winkeliers hebben deze doelstelling, maar deze branche richt zich in mindere mate op het ‘gezelligheidsaspect’ waardoor bepaalde veiligheidsmaatregelen getroffen kunnen worden die in de horeca als ‘ongezellig’ kunnen worden ervaren.
- Ten slotte zijn ook de openingstijden een horecaspecifieke risicofactor. Overvallen worden vooral in de donkere uren van de dag gepleegd. Dit zijn juist de tijdstippen waarop horecagelegenheden zijn geopend, in tegenstelling tot veel andere branches.

4 INBRAKEN

4.1 Inleiding

In vergelijking met overvallen is er veel minder horecaspecifieke kennis over inbraken. De aangiftebereidheid bij inbraken is kleiner dan bij overvallen, waardoor er minder accurate cijfers bekend zijn. De cijfers in dit hoofdstuk zijn geen politiecijfers, maar slachtoffercijfers.

In dit hoofdstuk wordt een toelichting gegeven op het delict inbraken in de horeca (paragraaf 4.2), de risico's die horecaondernemers lopen om slachtoffer te worden van inbraken (paragraaf 4.3) en worden de horecaspecifieke problemen van inbraken uiteengezet (paragraaf 4.4).

4.2 Inbraken in de horeca

De juridische omschrijving van de term inbraken is:

'Diefstal waarbij de schuldige zich de toegang tot de plaats van het misdrijf heeft verschafte of het weg te nemen goed onder zijn bezit heeft gebracht door middel van braak, verbreking of inklimming, van valse sleutels, van een valse order of een vals kostuum'.

Inbraken zijn strafbaar gesteld in artikel 311 van het Wetboek van Strafrecht (WvSr).

Cijfers

Volgens Geveke et al.¹ is 31,5 procent van de horecaondernemers in 1996 wel eens slachtoffer geworden van poging tot inbraak en is 25,5 procent slachtoffer geworden van inbraak. Bij deze cijfers is er geen onderscheid gemaakt naar typen horecaondernemers.

Meer recente cijfers zijn afkomstig van het NIPO.² Deze cijfers geven aan dat 18 procent van de horecaondernemingen in het jaar 2001-2002 slachtoffer is geworden van inbraken in gebouwen of transportmiddelen. Gemiddeld is 15 procent van alle bedrijven en instellingen in Nederland in die periode slachtoffer geworden van inbraken. Horecaondernemingen zijn dus iets vaker dan gemiddeld slachtoffer van dit delict.

¹ Geveke, H., Joosten, R., Braam E. & Mertens, N. (1997). *Horeca en veiligheid. Verslag van een kwantitatief onderzoek onder ondernemers in de Nederlandse Horeca*. Den Haag: B&A-Groep.

² Visser, J., Frederikse, R. & Hermans, E. (2002). *Slachtofferschap criminaliteit bij bedrijven en instellingen. Monitor bedrijven en instellingen: nulmeting onder 5000 vestigingen*. Amsterdam: NIPO Consult.

Modus Operandi

Het WODC heeft in 1995 een onderzoek uitgevoerd naar inbraken in bedrijven.³ Uit dat onderzoek blijken de volgende zaken:

- Daders verschaffen zich voornamelijk de toegang tot bedrijven door het verbreken, forceren, losrukken, inslaan of intrappen van deuren en/of ramen. Het is vaak onbekend welke gereedschappen hierbij gebruikt worden. Meestal wordt ingebroken op de begane grond.
- Inbraken zijn gelijk verdeeld over de verschillende jaargetijden en maanden van het jaar. Inbraken zijn minder gelijk verdeeld over de dagen van de week. Ongeveer veertig procent van de inbraken vinden in het weekend (inclusief vrijdagavond/-nacht) plaats. Verder komen inbraken duidelijk vaker voor in de avond en de nacht dan overdag.

Dader(groepen)

Er is in Nederland weinig bekend over de populatie bedrijfsinbrekers. Uit onderzoek van het WODC blijkt dat veel inbrekers planmatig te werk gaan bij een bedrijfsinbraak. Zij maken daarbij gebruik van tips, zoals bijvoorbeeld van werknemers van het bedrijf waar ingebroken gaat worden, of zij observeren het pand. De informatie die wordt verzameld gaat vooral over de toegankelijkheid van het pand, de aanwezigheid van een alarm en de buit. Bij de objectkeuze laten inbrekers zich vooral leiden door de situering van het pand (voorkeur voor afwezigheid woningen en daarmee sociale controle) en het type buit.

De daders gaan echter niet altijd even planmatig te werk. Inbrekers worden ook wel geleid door de spanning van het plegen van een inbraak, waardoor zij niet altijd goed voorbereid te werk gaan, maar op basis van hun gevoel handelen.

Verder kwam uit het WODC-onderzoek naar voren dat ongeveer de helft van de daders tijdens een inbraak meestal onder invloed is van drugs, omdat zij verslaafd zijn of omdat drugs de angst kan reduceren. De daders hadden een flink aantal antecedenten van verschillende aard op hun naam staan.

4.3 Risicofactoren

Uit de literatuur en de interviews zijn de volgende dadergerichte, slachtoffergerichte en gelegenheidsgerichte risicofactoren te onderscheiden.

³ Kruissink, M. & Wiersma, E.G. (1995). *Inbraak in bedrijven. Daders, aangiften en slachtoffers onderzocht*. Arnhem: Gouda Quint.

Dadergericht

- Net als bij het delict overvallen wordt bij inbraken het eigen personeel als risicofactor genoemd. Het eigen personeel zelf zal niet inbreken, aangezien zij op een eenvoudigere manier geld kunnen verduisteren tijdens werktijden, maar zij kunnen wel als tipgever optreden naar potentiële inbrekers (bewust, maar ook onbewust, zoals reeds besproken bij de overvallen).
- Ligging in verpauperd gebied. In dergelijke gebieden is de kans op aanwezigheid van daklozen en verslaafden groter. Dit zijn potentiële inbrekers die op zoek zijn naar geld of genotmiddelen.

Slachtoffergericht

- Aanwezigheid contant geld en genotmiddelen. Net als bij overvallen is de aanwezigheid van contant geld een belangrijke risicofactor voor inbraken in horecagelegenheden.
- Slechte beveiliging. Inbrekers zullen zich eerder richten op slecht beveiligde panden dan op goed beveiligde panden. Indien een horecaondernemer minder technopreventieve maatregelen (zoals onder andere cameratoezicht, alarminstallatie, goede verlichting, goed hang- en sluitwerk, et cetera) heeft genomen zal hij een groter risico lopen om slachtoffer te worden van inbraken.
- Aanwezigheid gokkasten. Tegenwoordig worden veel inbraken voorkomen door duidelijk te maken aan de potentiële inbreker dat er geen geld meer aanwezig is in de gokkast. Doet een ondernemer dit niet, dan loopt hij een groter risico op inbraak.
- Openingstijden. Inbraken vinden voornamelijk plaats na sluitingstijden en in de donkere uren. Horecagelegenheden die relatief vroeg sluiten, zoals bijvoorbeeld restaurants, lopen een groter risico om slachtoffer te worden van inbraak.

Gelegenheidgericht

Voor inbraken gelden dezelfde gelegenheidsgerichte risicofactoren als voor overvallen.

- Aanwezigheid van vluchtroutes. Hierdoor kunnen de daders makkelijk wegvlugten of in een auto stappen om weg te rijden.
- Aanwezigheid verstopplaatsen. Hierdoor kunnen daders na het plegen van een inbraak zich makkelijk verstoppen indien de politie gewaarschuwd is.
- Afwezigheid sociale controle, waardoor daders niet gezien worden en makkelijk hun slag kunnen slaan.
- Slechte beveiligingsmaatregelen.

4.4 Inbraken: een horecaprobleem?

In tegenstelling tot vandalisme en overvallen zijn de risicofactoren voor inbraken in horeca-ondernemingen weinig horecaspecifiek. De aanwezigheid van contant geld is geen horecaspecifieke risicofactor, maar contant geld is wel een gebruikelijk betaalmiddel in een aantal typen horecaondernemingen, zoals snackbars en cafés.

Ten slotte worden inbraken, zoals reeds vermeld, vooral gepleegd in de donkere uren van de dag en vooral wanneer ondernemingen gesloten zijn. Een beschermende factor voor horeca-ondernemingen is dat veel van deze ondernemingen juist zijn geopend op de meest risicovolle momenten.

5 WAT TE DOEN?

5.1 Inleiding

De cijfers over criminaliteit tegen bedrijven en instellingen laten zien dat horecaondernemingen relatief vaak slachtoffer zijn. In de interviews met vertegenwoordigers van politiekorpsen blijkt zich dat niet te vertalen in specifieke aandacht voor het verschijnsel. Criminaliteit tegen horecaondernemers wordt, behoudens een enkele uitzondering, niet als probleem benoemd. Veel vaker wordt horecacrimaliteit met veilig uitgaan geassocieerd. Ook het risicobewustzijn bij horecaondernemers en hun werknemers is niet altijd groot.

Door het gebrek aan aandacht is ook de kennis over delicten tegen de horeca, over specifieke risicofactoren en over gerichte preventie beperkt. Dat stelt grenzen aan de mogelijkheden om gedifferentieerde risicofactoren en oplossingsrichtingen voor de verschillende typen horecaondernemingen, naar branche en omvang, te benoemen.

In zijn algemeenheid is *inbraak* geen delict dat horecaspecifiek is en horecaspecifieke maatregelen vereist. Acties op dit gebied kunnen aansluiten bij maatregelen rond veilig ondernemen (hang- en sluitwerk, alarm, beveiliging geld en goederen). *Overvallen* en *vandalisme* hebben meer met specifieke omstandigheden in de horeca te maken, vooral door de (vermeende) aanwezigheid van contant geld, de avond- en nachtelijke openingstijden en alcohol en drugs.

De horecacultuur wordt vaak genoemd als een complicatie voor criminaliteitspreventie. Horecaondernemers willen een open en gastvrijheid uitstralende ambiance bieden en voelen vaak weerstand tegen (zichtbare) beveiligingsmaatregelen. Een beleid tegen criminaliteit zal hier rekening mee moeten houden. Dat wil niet zeggen dat het als een onveranderbaar verschijnsel moet worden beschouwd. Met name de grotere dansgelegenheden laten zien dat voor sommige bezoekerscategorieën strenge beveiliging samen kan gaan met horecabezoek. Niet alle typen zaken lenen zich natuurlijk voor vergelijkbare maatregelen. Toch is er meer mogelijk dan op het eerste gezicht lijkt, door maatregelen op het gebied van organisatie, logistiek, voorlichting en training, technopreventie en flankerend beleid.

Al met al hebben de literatuur en de interviews toch wel de nodige risicofactoren, preventie maatregelen en aanknopingspunten voor beleid opgeleverd.

In paragraaf 5.2 geven we een overzicht van preventie maatregelen die door de respondenten in dit onderzoek zijn genoemd of in de literatuur staan beschreven. Per actor, horecaondernemer, politie en gemeente vatten we de ingezette (of in te zetten) preventie maatregelen samen.

In paragraaf 5.3 beschrijven we een aantal oplossingsrichtingen. Deze oplossingsrichtingen zijn, in vergelijking tot de preventiemaatregelen, meer algemeen en integraal van karakter. De oplossingsrichtingen moeten beschouwd worden als (reeds bestaande) initiatieven die aandacht verdienen in het denken over criminaliteitspreventie in de horeca en waarmee op preventiegebied mogelijk ‘winst’ valt te behalen. In paragraaf 5.4 geven we een slotbeschouwing.

5.2 Preventiemaatregelen

Uit de in dit rapport bestudeerde literatuur, maar vooral ook uit de interviews is gebleken dat er tal van preventiemaatregelen genomen kunnen worden, niet alleen door horecaondernemers, maar ook door vertegenwoordigers van politie en gemeenten. Veel van de preventieve maatregelen zijn gericht zijn op het tegengaan van meerdere delicten. Daarom ordenen we ze hier niet naar type delict; we groeperen ze naar de partij die de maatregelen kan nemen. Wel vermelden we steeds op welke delicttypen een maatregel gericht is.

Horecaondernemers

Grotere horecaondernemingen zijn eerder dan de kleinere geneigd om te investeren in goede preventiemaatregelen. Veel van de respondenten vinden dat ook kleine horecaondernemingen heel goed in staat zijn om meer aan preventie te doen. Veel maatregelen hebben immers te maken met organisatie en vergen geen of weinig investeringen.

- De kas moet regelmatig worden afgeroomd (bijvoorbeeld door wissel van de geldlade) naar een kluis met tijdslot. Dit kan de buitverwachting laten afnemen, hetgeen inbrekers en overvallers ontmoedigt. Ook zal de schade kleiner zijn indien er toch een dergelijk delict wordt gepleegd.
- Het stimuleren van betalingen met plastic geld (pin, chipper, creditcard en plastic munten) heeft hetzelfde effect. In hotels en restaurants ligt dit tot dusverre meer voor de hand dan in cafés of snackbars, maar ook daar kunnen chipperbetalingen worden aangemoedigd. In discotheken kan de introductie van plastic (consumptie)munten worden gestimuleerd.
- Voor zover er (veel) contant geld is, zal geldtransport door een gespecialiseerd bedrijf de kans op overvallen verminderen.
- Goede afspraken en procedures over opening en sluiting (met eventuele aanwezigheid van een beveiligingsbedrijf) van de zaak verkleint de kans op overvallen, die vaak in de stillere uren rond sluitingstijd worden gepleegd.
- Overvaltrainingen maken personeel van horecaondernemingen alert op verdachte signalen en leren medewerkers hoe zij met overvallen moeten omgaan. Deze trainingen zijn deels preventief en deels gericht op het beperken van de schade (in eerste instantie voor de betrokken medewerker zelf).

- 's Avonds naar binnen halen van meubilair. Hiermee worden aantrekkelijke doelwitten voor vandalisme weggenomen.
- Technopreventieve maatregelen, zoals goed hang- en sluitwerk, goede verlichting, alarminstallaties, een overvalknop, et cetera. kunnen helpen om inbraken en overvallen te voorkomen.
- Cameratoezicht heeft zowel een repressieve als een preventieve functie voor alledrie de typen delicten die in dit rapport zijn besproken.
- De inzet van portiers heeft een preventieve werking voor de delicten vandalisme en overvallen. Zij laten bezoekers die eerder problemen hebben veroorzaakt niet meer binnen en hebben zicht op wat zich zowel binnen als buiten het pand afspeelt.
- Het organiseren van vervoersmogelijkheden en zonodig begeleiden van uitgaanspubliek.

Politie

Veel van de maatregelen die de politie zou kunnen nemen om het slachtofferschap van horecaondernemers te verkleinen zijn in eerste instantie repressief van aard, maar kunnen een preventieve uitwerking hebben.

- Drempel voor aangifte verlagen. Hierdoor kan een beter en completer beeld van risico's worden gevormd en bij voldoende aanwijzingen ook een beeld van daders of dadergroepen. Deze kennis kan bijdragen aan het nemen van meer adequate preventiemaatregelen.
- Horecatelefoon. In veel gemeenten hebben horecaondernemers een rechtstreeks telefoonnummer van de dienstdoende agenten in het uitgaansgebied. Hierdoor hoeven spoedeisende meldingen niet via de meldkamer van de politie, waardoor door de politie sneller gereageerd kan worden op calamiteiten.
- Extra surveillance. Extra surveillance kan preventief werken voor zowel overvallen, vandalisme als inbraken. Door de aanwezigheid van de politie zal de pakkans door daders als hoger worden ervaren, wat een belemmerde werking heeft op het plegen van een delict.
- Training aan executieve politieagenten en portiers. Deze trainingen zijn onder andere gericht op overvallen, vandalisme en inbraken, maar ook op het duidelijk maken van de verantwoordelijkheden en verwachtingen.
- Instellen van een speciale onderzoeksgroep bij een golf van incidenten. Het instellen van de onderzoeksgroep om de incidenten op te lossen is geen preventiemaatregel. Er kan echter wel een preventieve werking van uitgaan wanneer incidenten adequaat worden opgelost en hierdoor de gepercipieerde pakkans groter wordt.

Gemeenten

- Vervoeren van uitgaanspubliek na sluitingstijden. Dit is een maatregel om vandalisme tegen te gaan. Als er wordt gezorgd voor voldoende en adequaat vervoer van het uitgaanspubliek na sluitingstijd, blijven de bezoekers niet rondhangen en gaan zij zich ook niet vervelen, waardoor de kans op vandalisme vermindert. Gemeenten kunnen bij de aanbe-

steding van openbaarvervoerscontracten aansturen op een adequate voorziening van nachtbusen.

- De gemeente kan de omgeving, samen met ondernemers, schoon, heel en veilig houden om erosievandalisme tegen te gaan.
- Het verstrekken van voorlichtingsmateriaal en preventieadviezen, samen met politie en de brancheorganisatie.

5.3 Aanknopingspunten voor oplossingsrichtingen

In het onderzoek kwamen we verschillende experimenten, strategieën en beleidsontwikkelingen tegen, die gebruikt kunnen worden bij het nadenken over oplossingsrichtingen in een actieplan voor het tegengaan van criminaliteit tegen horecaondernemingen.

Experiment ‘informatienetwerk hotels’

Hotels participeren vaak in diverse overleggen, meestal op lokaal niveau. In deze overleggen wordt vaak informatie uitgewisseld over criminele incidenten of dreigende situaties. Dit systeem van uitwisseling van informatie is verbeterd door een steeds verder ontwikkelende techniek (zoals bijvoorbeeld e-mail). In het najaar van 2004 is Koninklijk Horeca Nederland (KHN) een experiment gestart. Op de website van KHN is een module operationeel waarop hotels informatie over criminaliteit kunnen uitwisselen. Hotels die zich aansluiten bij deze module ontvangen een waarschuwing van alle meldingen van het systeem. Deze meldingen gaan over allerlei vormen van criminaliteit (walk-outs, insluiping, verkrachting, overvallen, et cetera). Dit systeem is, als onderdeel van het Protocol Waarschuwingsdienst van KHN, aangemeld bij en geaccordeerd door het College Bescherming Persoonsgegevens. Een beeld over gebruik en effect is er nog niet.

Bij het slagen van het experiment zou ook voor andere typen horecaondernemingen een dergelijk netwerk opgezet kunnen worden. Vooraf dient wel nagegaan te worden of het type ondernemingen zich voor een dergelijke opzet leent. Hotels zijn bijvoorbeeld bij uitstek geschikt, omdat de recepties permanent een computer gebruiken voor reserveringen en dergelijke. Voorwaarde voor slagen is dat een computer regelmatig wordt gebruikt en een plaats heeft in de bedrijfsvoering. Wellicht dat restaurants, grote cafés en discotheken zich lenen voor een organisatie van een dergelijk informatienetwerk.

Meeliften op Convenant Veilig Uitgaan en aansluiting bij Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan

Sinds 1998 hebben verschillende gemeenten met andere partijen, zoals politie, OM en ondernemers, naar aanleiding van een aantal ernstige geweldsdelicten in uitgaansgebieden, conve-

nanten afgesloten. De convenanten richten zich met name op uitgaansgeweld. De Algemene Rekenkamer constateert dat in 2002 45 procent van de gemeenten met meer dan 25.000 inwoners een convenant heeft afgesloten. Het onderzoek van de Rekenkamer laat zien dat het aantal geweldsdelicten in uitgaansgebieden in gemeenten met een convenant niet significant is afgenomen. Toch hebben de convenanten een aantal positieve effecten. Uit het onderzoek blijkt dat de convenanten de partijen met elkaar in contact gebracht hebben en de communicatie hebben verbeterd. Er is sprake van een gegroeid vertrouwen en bekendheid met elkaars rollen en taken. Ook is de relatie tussen de horeca en de politie sterk verbeterd. Uit de interviews in dit onderzoek blijkt tevens dat zowel horecaondernemers als politie positief zijn over de samenwerking die in het kader van zo'n convenant is georganiseerd.

Hoewel de convenanten zijn gericht op uitgaansgeweld, denken respondenten dat de samenwerking ook een functie heeft in het tegengaan van vandalisme tegen de horeca. Politie en horecaondernemers (en horecaportiers) werken in uitgaansgebieden samen om uitgaansgeweld tegen te gaan. Deze samenwerking beperkt zich volgens respondenten niet tot uitgaansgeweld alleen, maar speelt ook een rol bij handhaving en preventie bij vandalisme in het publieke domein. Uit het onderzoek van de Rekenkamer blijkt ook dat een aantal convenanten wel succesvol is geweest in het tegengaan van lichte vergrijpen. In deze convenanten waren afspraken gemaakt over:

- de inzet van 'overig toezicht', onder meer de inzet van particuliere beveiligingsorganisaties, susploegen of (Marokkaanse) buurtvaders;
- een vast aanspreekpunt;
- het verbinden van consequenties aan een evaluatie van het convenant.

De goede samenwerking tussen de partijen die bij de convenanten betrokken zijn en de verbeterde onderlinge communicatie bieden mogelijk ook aanknopingspunten voor samenwerking rond criminaliteit tegen de horeca. Het platform kan wellicht gebruikt worden om ook de problematiek van overvallen, inbraken en vandalisme tegen de horeca en strategieën voor oplossingen onder de aandacht te brengen en om concrete afspraken over preventiemaatregelen te maken. Wel moeten we ons realiseren dat lang niet alle gemeenten een convenant Veilig Uitgaan hebben afgesloten.

Als verdere operationalisering van de convenanten is het instrument Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan (KVU) ontwikkeld. De KVU heeft tot doel het opzetten en optimaliseren van samenwerking tussen partners in lokaal veiligheidsbeleid. De KVU beschrijft een gestructureerde aanpak en werkwijze voor een lokaal samenwerkingsverband.¹ De KVU zorgt ervoor dat de naleving van afspraken meetbaar wordt gemaakt.

¹ Dool, A. van den & Mortel, H.H.J. van de (2003). *Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan*. Ridderkerk: Stuurgroep KVU.

Momenteel wordt er in zeven gemeenten (Eindhoven, Gouda, Den Helder, Hilversum, Den Haag, Almere en Enschede) met de KVVU gewerkt. Dit aantal zal waarschijnlijk in de toekomst worden uitgebreid. Mogelijkerwijs kunnen bepaalde van de zojuist besproken preventiemaatregelen of oplossingsrichtingen opgenomen worden in de KVVU. De in het kader van de KVVU georganiseerde overleggen kunnen gebruikt worden voor probleemsignalering en het indien nodig bespreken van maatregelen die door ondernemers, politie en/of gemeente genomen moeten worden.

Veiligheid en het vergunningstelsel

Het gemeentelijke vergunningstelsel met betrekking tot de horeca kan een aanknopingspunt zijn om preventiemaatregelen bij horecaondernemers onder de aandacht te brengen en/of af te dwingen. De volgende vergunningen zouden hierop onderzocht kunnen worden.

Drankvergunning

De Drank- en horecawet stelt dat ondernemingen die alcoholhoudende dranken schenken vergunningplichtig zijn. De wet stelt eisen ten aanzien van de ondernemer, beheerder en/of bedrijfsleider zelf (zoals handelskennis en kennis van zedelijkheidseisen) en ten aanzien van de inrichting van de onderneming (zoals gescheiden toiletvoorzieningen en dergelijke). Onderzocht kan worden of en hoe criminaliteitspreventie een plaats zou kunnen krijgen in de vergunningverlening. Zo zou bijvoorbeeld van de ondernemer, naast kennis inzake sociale hygiëne, een basale kennis over hoe te handelen bij overvallen geëist kunnen worden. Ook zouden minimale veiligheidseisen aan de inrichting van de onderneming gesteld kunnen worden. Een nadeel van deze oplossingsrichting is dat alleen de zogenaamde ‘natte horeca’ wordt bereikt.

Exploitatievergunning

Gemeenten kunnen gebruik maken van de exploitatievergunning als instrument om de openbare orde te handhaven. Deze vergunning is gebaseerd op een Algemeen Plaatselijke Verordening en kan eisen stellen aan de leidinggevenden en de bedrijfsvoering. Er kan bijvoorbeeld geëist worden dat de horecaondernemer beveiligingspersoneel inzet. Gemeenten gebruiken dit instrument met name om de openbare orde in uitgaansgebieden te handhaven. Het heeft zo een functie in het tegengaan van vandalisme in het publieke domein. De exploitatievergunning zou echter ook een functie kunnen krijgen in de preventie van inbraken, overvallen en vandalisme in de onderneming zelf. De exploitatievergunning als instrument heeft als voordeel boven de drankvergunning dat het ook de droge horeca betreft. Niet elke gemeente werkt echter met exploitatievergunningen.

Gebruiksvergunning

Bedrijven waar meer dan vijftig mensen in kunnen, hebben een gebruiksvergunning nodig. Dit geldt ook voor hotels waar aan meer dan vier mensen logies wordt verleend. In een gebruiksvergunning wordt per locatie beschreven hoe de brandveiligheid in het gebruik het beste kan worden gegarandeerd. De vergunning geeft het maximaal aantal toelaatbare personen en in de vergunning zijn richtlijnen opgenomen over bijvoorbeeld vluchtwegen, periodiek onderhoud aan brandveiligheidsinstallaties, brand- en rookwerende scheidingen en bereikbaarheid van blusmiddelen. De gebruiksvergunning zou naast eisen ten aanzien van veiligheid van gasten ook een module ten aanzien van de veiligheid van personeel, gasten en het bedrijf kunnen gaan bevatten. Gezien de aard van de vergunning (en vergunningstoets) zou vooral gedacht moeten worden aan technopreventieve en bouwkundige maatregelen.

Mocht er een oplossingsrichting gezocht worden in het gebruik van de drank- en horecaverunning en/of de exploitatievergunning, dan dient rekening gehouden te worden met actuele ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving. Het Ministerie van VWS onderzoekt namelijk mogelijkheden om de drank- en horecaverunning en de exploitatievergunning te integreren in één vergunningstelsel. Hiermee vervalt het onderscheid tussen natte en droge horeca.

Algemeen geldt dat als er gezocht wordt naar oplossingsrichtingen in een aanpassing van wet- en regelgeving, dit strijdig is met een algemeen beleidsstreven regeldruk terug te brengen. Naast een vergroting van de regeldruk zal de uitvoering, controle en handhaving een extra inspanning van het ambtelijk apparaat vergen. Hiernaast moeten bestuursrechtelijke gevolgen onderzocht worden. Het integreren van preventiemaatregelen in een vergunningstelsel dient aan te sluiten bij het doel en karakter van deze bestaande regelgeving.

Verruiming sluitingstijden?

In het onderzoek is het gemeentelijk beleid rond sluitingstijden van de horeca verschillende keren aan de orde gekomen. Een vaste, uniforme sluitingstijd kan ertoe leiden dat grote groepen jongeren tegelijkertijd op straat komen, waarvan sommige ook nog eens met de nodige frustratie omdat er niet meer getapt wordt. Dit kan voor overlast en vandalisme in de publieke ruimte zorgen, die zich ook in snackbars kan voortzetten.

Vrijere sluitingstijden verminderen de frustratie en zorgen voor een spreiding van vertrekkende gasten. Dit kan overlast en vandalisme beperken, zowel buiten als binnen de horeca. Een positief neveneffect is dat de handhavingcapaciteit meer gespreid kan worden ingezet, waardoor per saldo minder politie nodig is.

Een minder positieve consequentie is dat een langere openstelling weer tot een grotere kwetsbaarheid van horecaondernemingen voor vormen van criminaliteit (overvallen, vandalisme) kan leiden, in cafés, maar ook in snackbars. In het onderzoek kwamen we een gemeente te

gen waar overlast en vandalisme worden bestreden door snackbars eerder te sluiten dan de cafés.

Al met al is de netto invloed van een sluitingstijdenbeleid op vandalisme en overlast, zowel binnen als buiten de horecaondernemingen, niet eenvoudig te voorspellen. Positieve en negatieve effecten zullen plaatselijk kunnen verschillen en tegen elkaar afgewogen moeten worden.

Veiligheidsscan Horeca

De veiligheidsscan is ontwikkeld door het Bedrijfsschap Horeca en Catering. Het is een instrument om het beveiligingsniveau van horecaondernemers in kaart te brengen en daarmee het bewustzijn onder horecaondernemers te vergroten. De veiligheidsscan is specifiek op horecaondernemers gericht en houdt daarom rekening met specifieke factoren voor de horecabranche.

De scan bestaat uit een lijst met vragen gericht op de totale criminaliteitspreventie, de overvalpreventie, de mensen binnen het bedrijf, het bedrijfsbeheer en de specifieke omstandigheden binnen het bedrijf. Na het beantwoorden van de vragenlijst geeft de scan een eindoordeel over de diverse aspecten in de vorm van een beoordeling (cijfer) en een beschrijving van de huidige situatie. Daarnaast rolt er een advies op maat voor de betreffende horecaondernemer uit de scan. De veiligheidsscan kan na een jaar, na eventuele aanpassingen op basis van het advies, nogmaals afgenomen worden.

Aanvankelijk was het de bedoeling dat de veiligheidsscan op aanvraag van een horecaondernemer afgenomen zou worden door de politie op een onaangekondigd moment, zodat zo objectief mogelijk gebruik gemaakt zou kunnen worden van de scan. Niet alle politieregio's werken er echter aan mee. De reden hiervoor is dat het afnemen hiervan een grote tijdsinvestering vergt van de politie. Horecaondernemers zouden zelf de veiligheidsscan af kunnen nemen, maar dit stuit op bezwaren aangezien zij geen objectief beeld hebben van de situatie in hun eigen onderneming. Een mogelijke oplossing die hiervoor is genoemd in de interviews is het inschakelen van een preventieadviseur.

De rol van brancheorganisaties

De respondenten hebben in de interviews aangegeven dat horecaondernemers zich niet altijd volledig bewust zijn van de risico's die zij lopen om slachtoffer te worden van vandalisme, overvallen en inbraken. Brancheorganisaties (in de horeca gaat het dan voornamelijk om KHN) zouden een rol kunnen spelen in het vergroten van dit bewustzijn. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan het geven van voorlichtingsbijeenkomsten voor startende en reeds bestaande horecaondernemers, het geven van trainingen aan horecapersoneel en het geven van preventieadviezen. Preventieadviezen kunnen bijvoorbeeld gegeven worden door het uitdelen

van de 'Preventiewijzer Veilig Ondernemen'² of door het langssturen van een preventieadviseur (eventueel in dienst van KHN) bij de start van een nieuwe horecaonderneming. Dit strookt echter niet met het één-loketbeleid dat KHN nastreeft. Wellicht kan ook aan certificering als eis voor lidmaatschap worden gedacht.

Echter, niet alle horecaondernemers zijn aangesloten bij KHN. In totaal zijn er volgens het CBS 37.550 horecaondernemingen in Nederland.³ Daarvan zijn 20.500 ondernemingen aangesloten bij KHN. De dekkingsgraad is groot bij hotels en klein bij snackbars. Om met voorlichting toch een zo groot mogelijk bereik te bewerkstelligen, zouden naast KHN ook de Kamer van Koophandel of gemeenten hierin een taak kunnen hebben.

5.4 Tot slot

In de voorgaande paragrafen zijn de nodige preventiemaatregelen en oplossingsrichtingen beschreven die de risico's op slachtofferschap van vandalisme, overvallen en inbraken voor horecaondernemers kunnen beperken. De verantwoordelijkheid voor deze risicobeperking ligt in eerste instantie bij de horecaondernemer zelf, die zich in ieder geval door technopreventieve maatregelen kan wapenen. Naast de relatief dure technopreventieve maatregelen kan een horecaondernemer ook kiezen uit een aantal goedkopere sociale en organisatorische maatregelen.

Ondanks het grote slachtofferschap van de horeca, is het risicobewustzijn bij horecaondernemers niet altijd even groot. Om horecaondernemers ertoe te bewegen bepaalde maatregelen te treffen is een vergroting van dit bewustzijn noodzakelijk. Hier kunnen brancheorganisaties zoals KHN, maar ook gemeenten een rol in spelen door het geven van voorlichtingen en trainingen. Via vergunningen kan druk uitgeoefend worden op horecaondernemers om te voldoen aan bepaalde preventieverplichtingen.

Naast dit streven het risicobewustzijn te vergroten, zal door alle actoren gekeken moeten worden welke inspanningen een bijdrage kunnen leveren aan de vermindering van criminaliteit tegen de horeca. Met horecaondernemers, KHN en gemeente, is de politie hierin een belangrijke partner. Vanuit haar opsporingstaak kan zij een waardevolle bijdrage leveren aan het denken over preventie. In een aantal gemeenten bestaan gremia zoals KVVU en een horecaoverleg, waarbinnen gemeenten, horeca en politie overleg hebben over veilig uitgaan. Hierbinnen kan ook de informatie-uitwisseling over criminaliteit tegen de horeca een plaats krijgen. Zo moet een combinatie van maatregelen en een goede verdeling van verantwoorde-

² Ontwikkeld door het regionaal bureau Veiligheid en Preventie van de Politie Utrecht in samenwerking met de Kamer van Koophandel Utrecht. De Preventiewijzer is uitgebracht op cd-rom.

³ In dit aantal zijn de coffeeshops niet meegenomen.

lijkheden in de toekomst zorgen voor een veilige uitgaansomgeving, niet alleen voor het uitgaanspubliek, maar ook voor de horecaondernemers en personeel.

LITERATUUR

- Bedrijfschap Horeca en Catering (2004). *De Thermometer. Achtergrondinformatie over actualiteiten. Bundel 5: 2 juli – 17 december 2003.*
- Bennett, T. en Wright, R. (1984). *Burglars on Burglary.* Hampshire: Gower.
- Bieleman, B.M., Maarsingh, M. en Meijer, G. (1998). *Aangeschoten wild; onderzoek naar jongeren, alcohol, drugs en agressie tijdens het uitgaan.* Groningen/Rotterdam: Stichting IntraVal.
- Commissie Kleine Criminaliteit (Commissie-Roethof) (1984). *Interimrapport van de Commissie Kleine Criminaliteit.* Den Haag: Staatsuitgeverij.
- Commissie Kleine Criminaliteit (Commissie-Roethof) (1986). *Eindrapport Commissie Kleine Criminaliteit.* Den Haag: Staatsuitgeverij.
- Cornish, D.B. en Clarke, R.V. (1986). *The reasoning criminal: rational choice perspectives on offending.* New York: Springer Verlag.
- Dool, A. van den & Mortel, H.H.J. van de (2003). *Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan.* Ridderkerk: Stuurgroep KVVU.
- Erpecum, I. van (1999) Impulsieve, primitieve daders. *SEC, Tijdschrift over samenleving en criminaliteitspreventie* 13 (1999) 6 (december) 54-56.
- Geveke, H., Joosten, R., Braam, E. en Mertens, N. (1997). *Horeca en veiligheid. Verslag van een kwantitatief onderzoek onder ondernemers in de Nederlandse Horeca.* Den Haag: B&A-Groep.
- Hoogenboom, B. en Hoogenboom-Statema, P. (1996). *Foute kroeg. Horeca en criminaliteit in Rotterdam.* Den Haag: SDU.
- Kruissink, M. en Wiersma, E.G. (1995). *Inbraak in bedrijven. Daders, aangiftes en slachtoffers onderzocht.* Arnhem: Gouda Quint.
- Polder, W. en Vlaardingen, F.J.C. van (1992). *Preventiestrategieën in de praktijk. Een meta-evaluatie van criminaliteitspreventieprojecten.* Arnhem: Gouda Quint.

- Projectteam Overvalcriminaliteit (1997). *Overvalcriminaliteit: een beheersbaar probleem. Verslag en evaluatie van de werkzaamheden van het Projectteam Overvalcriminaliteit juni 1993-september 1996.*
- Savornin Lohman, P.M. de en Soomeren, P. van (Bureau Criminaliteitspreventie Amsterdam) (1986). *Ruimtelijke plannen en criminaliteit.* Den Haag: Ministerie van VROM.
- Sherman, L.W., Gottfredson, D., MacKenzie, D., Eck, J., Reuter, P., Bushway, S. (1997). *Preventing crime: what works, what doesn't, what's promising. A report to the United States Congress.* College Park: University of Maryland, Department of Criminology and Criminal Justice.
- Soomeren, P. van (1987). *Criminaliteit en gebouwde omgeving.* Den Haag: Ministerie van VROM.
- Visser, J., Frederikse, R. en Hermans, E. (2002). *Slachtofferschap criminaliteit bij bedrijven en instellingen. Monitor bedrijven en instellingen: nulmeting onder 5000 vestigingen.* Amsterdam: NIPO Consult.
- Voordt, D.J.M. van der en H.B.R. van Wegen (1986). *Ruimtelijke structuur en kleine criminaliteit.* Delft: Delftse Universitaire Pers
- Zee, S. van der, Ven, N. van de en Vriezelaar, N. (1999). *Via de Bank naar de Bajes.* Den Haag: Elsevier.

BIJLAGE 1

METHODEVERANTWOORDING

Het onderzoek bestaat uit drie onderdelen, die hieronder worden toegelicht.

Literatuurstudie

In het onderzoek naar risicofactoren heeft een literatuurstudie plaatsgevonden. Een overzicht van de bestudeerde literatuur is opgenomen in de literatuurlijst. De literatuurstudie in dit onderzoek heeft zich gericht op kennis over daders, slachtoffers en omstandigheden rond inbraak, vandalisme en overvallen. In het onderzoek is Nederlandse, maar ook buitenlandse literatuur bestudeerd. Er is op verschillende manieren gezocht naar literatuur. Allereerst is literatuur gezocht via de database PiCarta.¹ In deze database is gezocht op termen als ‘vandalisme’/‘vandalism’, ‘inbraak’/‘burglary’, ‘overval’/‘robbery’/‘assault’, ook in combinatie met de termen ‘preventie(strategieën)’/‘prevention (strategies)’, ‘horeca’/‘hospitality industry’. Dezelfde zoekmethode is toegepast via het internetzoekstelsel ‘Google’. Daarnaast is er literatuur uit de bibliotheek van het Bedrijfsschap Horeca en Catering gebruikt. In dit onderzoek is recente (van de periode 2000-2004), maar ook minder recente literatuur (1984-1999) bestudeerd.

In de zoekfase viel op dat veel literatuur gericht is op uitgaansgeweld of op de drie delicten vandalisme, overvallen en inbraken tegen het bedrijfsleven in het algemeen. Literatuur specifiek gericht op criminaliteit tegen horecaondernemers is in beperkte mate te vinden.

Interviews

Naast het literatuuronderzoek zijn er interviews gehouden met deskundigen. Er zijn respondenten uit drie categorieën geïnterviewd:

- Politieregio’s. Alle politiekorpsen in Nederland zijn benaderd met vragen over hun kennis van omstandigheden rond overvallen, inbraken en vandalisme, waar horecaondernemingen het slachtoffer van worden. In totaal zijn met 20 van de 25 politiekorpsen interviews afgenomen. Vijf korpsen konden of wilden geen medewerking verlenen wegens tijdgebrek. Van de 20 interviews zijn twee interviews face-to-face afgenomen en achttien interviews telefonisch. Er is gesproken met wijkagenten/-coördinatoren, netwerkbrigadiers, horecacoördinatoren, overvalcoördinatoren, teamchefs binnenstad, een preventiemedewerker, een regionaal coördinator integraal veiligheidsbeleid en een coördinator recherche. Niet alle respondenten hadden kennis over zowel vandalisme, overvallen en inbraken. In een aantal interviews is daarom nadruk gelegd op één van deze delicttypen.

¹ PiCarta is een geïntegreerde multimateriaal database met aanvraag-faciliteiten en toegang tot onder andere online bronnen en elektronische documenten (www.picarta.nl).

Tevens is er contact geweest met de Nationale Recherche Informatie (NRI), dat ons de meest recente cijfers over overvallen in de horeca heeft geleverd.

- Horecaondernemingen. Er zijn zes interviews gehouden met horecaondernemers, waarvan er twee face-to-face en vier telefonisch zijn afgenomen. Er is voor gekozen om ook horecaondernemingen met meerdere vestigingen te interviewen om kennis op te doen over regionale risicofactoren.
- Ten slotte is een groep deskundigen die beroepshalve bij de veiligheid in en rond de horeca zijn betrokken geïnterviewd. Er zijn zeven deskundigen geïnterviewd, waarvan vijf gemeenten, één eigenaar van een particulier beveiligingsbedrijf en een vertegenwoordiger van Horeca Nederland. Het interview met de vertegenwoordiger van Horeca Nederland heeft face-to-face plaatsgevonden; de overige interviews telefonisch.

Een lijst met respondenten is opgenomen in bijlage II.

Workshop

Om dieper in te kunnen gaan op de vorm en inhoud van oplossingsrichtingen, is een workshop met de leden van de projectgroep die het onderzoek begeleidt, georganiseerd. De workshop was gericht op de vertaling van eerdere bevindingen naar praktische en werkbare oplossingsrichtingen, naar vorm, inhoud en draagvlak. De deelnemers hebben voorafgaand aan de workshop een notitie ontvangen met de tussentijdse onderzoeksresultaten en een zestal stellingen. Deze stellingen zijn in de workshop behandeld.

Het onderzoek is in de periode oktober-december 2004 uitgevoerd.

BIJLAGE 2**OVERZICHT RESPONDENTEN****Politie**

- Regiokorps Friesland: wijkcoördinator binnenstad.
- Regiokorps Flevoland: wijkagent (met taakaccent horeca).
- Regiokorps Amsterdam-Amstelland: wijkteamchef.
- Regiokorps Brabant Zuid-Oost: netwerk brigadier binnenstad.
- Regiokorps Hollands-Midden: horecacoördinator/wijkagent.
- Regiokorps IJsselland: teamchef binnenstad (taakaccent horeca).
- Regiokorps Twente: horecacoördinator/wijkagent.
- Regiokorps Noord en Oost Gelderland: regionaal coördinator integraal veiligheidsbeleid.
- Regiokorps Gelderland Zuid: netwerk brigadier binnenstad.
- Regiokorps Utrecht: coördinator recherche binnenstad en overvalcoördinator.
- Regiokorps Noord-Holland-Noord: coördinator bijzondere wetten.
- Regiokorps Zaanstreek-Waterland: coördinator horeca.
- Regiokorps Kennemerland: coördinator horeca binnenstad.
- Regiokorps Gooi- en Vechtstreek: wijkagent binnenstad.
- Regiokorps Rotterdam-Rijnmond: preventiemedewerker.
- Regiokorps Zuid-Holland-Zuid: chef gebiedsgebonden politiefunctionarissen.
- Regiokorps Zeeland: bestuursadviseur.
- Regiokorps Midden en West Brabant: wijkagent binnenstad.
- Regiokorps Limburg Noord: overvalcoördinator.
- Regiokorps Limburg Zuid: overvalcoördinator.

Horecaondernemers

- Eigenaar van diverse broodjeszaken en tevens bestuurslid Horeca Nederland voor fastfoodbedrijven.
- Eigenaar Chinees restaurant.
- Eigenaar restaurant.
- Directeur hotel met portefeuille veiligheid.
- Eigenaar drie discotheken en drie cafés.
- Eigenaar bureau voor bedrijfsrecherche en werkzaam voor grote restaurantketen.

Deskundigen veiligheid in en rond horeca

- Gemeente Almere: contactpersoon Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan.
- Gemeente Tilburg: projectmanager conceptontwikkeling en beheer.
- Gemeente Eindhoven: (tijdelijk) afdelingshoofd Stadsdeelkantoor Centrum.
- Gemeente Zwolle: beleidsmedewerker openbare orde en veiligheid.
- Gemeente Gouda: beleidsmedewerker bijzondere wetten.
- Eigenaar PPS Security, particulier beveiligingsbedrijf.
- Vertegenwoordiger Horeca Nederland.